

Valstybinio audito ataskaita

ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS INFORMACINIŲ IŠTEKLIŲ VALDYMAS

2013 m. gruodžio 31 d. Nr. VA-P-90-1-25

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	4
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>7</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>8</u>
<u>1. Informacinių išteklių valdymas Žemės ūkio ministerijoje</u>	<u>8</u>
1.1. Informacinės architektūros nustatymas	8
1.2. Informacinių technologijų pokyčių valdymas	9
1.3. Nepertraukiamo IT paslaugų teikimo užtikrinimas	11
1.4. Informacinių sistemų ir registrų saugos užtikrinimas	12
1.5. Duomenų valdymas	14
1.6. IT veiklos stebėseną ir vertinimas	15
1.7. IT valdymas ir informacinių sistemų vidaus kontrolės brandos įvertinimas	16
<u>2. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos (FRIS) kūrimas</u>	<u>19</u>
2.1. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos inicijavimas ir specifikavimas	19
2.2. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos projekto rengimas ir valdymas	20
2.3. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos konstravimas	21
<u>PRIEDAI</u>	<u>23</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

AVETIS – Augalų genčių ir rūšių veislių ūkinio vertingumo tyrimo duomenų informacinė sistema

COBIT – ISACA¹ sukurta IT valdymo ir vadovavimo metodika

DMIS – Dauginamosios medžiagos mėginių registravimo ir tyrimų rezultatų skaičiavimo, jų pateikimo kompiuterinė programa

Duomenų sintaksės taisyklės – duomenų aprašymo ir manipuliavimo instrukcijos (taisyklės).

Duomenų žodynas (angl. – *Data Dictionary*) – duomenų bazė, kurią sudaro duomenų elemento pavadinimas, tipas, reikšmių diapazonas, šaltinis ir įgaliojimas prieiti prie kiekvieno duomenų bazės duomenų elemento. Ši bazė nurodo ir kurios taikomosios programos naudoja tuos duomenis, todėl nagrinėjant duomenų struktūrą, gali būti pateiktas duomenis naudojančių programų sąrašas. Žodynas gali veikti kaip savarankiška struktūra, naudojama valdymui arba dokumentavimui, arba gali valdyti duomenų bazės darbą.²

FR – Fitosanitarinis registras

FRIS – Fitosanitarinio registro informacinė sistema

IS – informacinė sistema

IT – informacinės technologijos

IVPK – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos

KIS – Augalininkystės produktų mėginių registravimo ir tyrimų rezultatų skaičiavimo, jų pateikimo kompiuterinė programa

Vaiskoris – Informacinė sistema skirta šviežių vaisių ir daržovių atitikties prekybos standartams kontrolės rezultatams registruoti

VAT – Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos

VMVT – Lietuvos Respublikos Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba

VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

ŽŪIKVC – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras

ŽŪM – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

¹ ISACA – Information Systems Audit and Control Association. Prieiga per internetą <http://www.isaca.org/about-isaca/Pages/default.aspx>. [Žiūrėta 2013-11-27].

² COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, 189 psl.

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija formuoja valstybės politiką žemės ir maisto ūkio, žuvininkystės (išskyrus žuvų išteklių išsaugojimą ir kontrolę vidaus vandenyse), kaimo plėtros, žemės reformos, žemėtvarkos, geodezijos, kartografijos, nekilnojamojo turto kadastro, žemės naudojimo valstybinės kontrolės, žemės ūkio ir kaimo gyvenamųjų vietovių infrastruktūros inžinerinės plėtros ir techninės pažangos, atsinaujinančių energijos šaltinių plėtros, mokslo, mokymo, švietimo, novatoriškų technologijų taikymo žemės ūkyje, maisto pramonėje ir žuvininkystėje, melioracijos ir melioracijos investicijų, augalininkystės, gyvulininkystės, augalų apsaugos, sėklininkystės, veislininkystės, žuvivaisos, fitosanitarijos ir veterinarijos, tautinio paveldo srityse ir organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja šios valstybės politikos įgyvendinimą.³

Automatizuodama veiklos funkcijas, ministerija nuo 1996 m. naudoja įvairaus sudėtingumo informacines sistemas, kuriose kaupiami ir apdorojami duomenys, įskaitant ir asmens duomenis. Ministerija yra 32 informacinių sistemų ir registrų valdytoja, 24 iš jų tvarko, kuria ir modernizuoja ministerijai pavaldi valstybės įmonė Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. Kasmet jo išlaikymui ministerija skiria vidutiniškai po 17.5 mln. Lt.

Audito tikslas – įvertinti Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių bendrąją ir kūrimo kontrolę.

Auditą atlikome Žemės ūkio ministerijoje ir VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centre, informaciją rinkome ir Valstybinėje augalininkystės tarnyboje. Audito išvados suformuluotos išanalizavus gautą ministerijos valdomų informacinių išteklių dokumentaciją, darbo grupių ir komisijų darbo reglamentus ir protokolus, veiklos finansavimo sutartis, informacinių išteklių kūrimo dokumentaciją, registrų ir informacinių sistemų registro duomenis, techninės įrangos valdymo ir apsaugos stebėjimo rezultatus, ir atsižvelgus į pokalbius su Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ir Valstybinės augalininkystės tarnybos atstovais.

Audituojamas laikotarpis 2010 – 2013 m.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Žemės ūkio ministerijos IS vidaus kontrolės branda apibūdinama kaip Pirminis (*Ad Hoc*) procesas, nustatyta informacinių išteklių valdymo trūkumų kurie turi įtakos lėšų naudojimui ir el. informacijos saugos užtikrinimui:
 - 1.1. Ministerija 2013 m. įdiegė kokybės vadybos sistemą, kuri apibrėžia ministerijoje vykstančius procesus ir stebėseną (ir IT), tačiau nėra procedūros, skirtos kartu su vadovybe spręsti strateginius informacinių technologijų valdymo klausimus, kad pagrindinės veiklos poreikiai būtų siejami su informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis. Tai vienas veiksmų,

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-09-15 nutarimu Nr. 1120 patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatai, 8 p.

- lemiančių informacinių išteklių valdymą nesilaikant teisės aktų nustatytų reikalavimų ir informacijos apie IT finansavimą trūkumą (1.7. poskyris, 17 psl.).
- 1.2. Ministerija neturi bendro visus informacinius išteklius apimančio informacijos architektūros modelio. Ministerijai aiškiai neaprašius turimų elektroninių duomenų srautų (duomenų struktūros), neaiškus informacinių išteklių kiekis ir jų tarpusavio sąveika. Be šios informacijos, nėra galimybės imtis tinkamų efektyvumo gerinimo, saugumo užtikrinimo priemonių (1.1. poskyris, 9 psl.).
 - 1.3. Informaciniai ištekliai yra kuriami nesilaikant teisės aktų reikalavimų, 27 iš 32 ministerijos valdomų informacinių išteklių neįsteigti ir be reikiamos dokumentacijos (nuostatų, saugos nuostatų ir specifikacijos), todėl nėra galimybės nustatyti ar šie ištekliai atitinka veiklos reikalavimus (1.7. poskyris, 17 psl., 4 priedas, 33 psl.).
 - 1.4. Ministerija neturi informacijos apie atskirų registrų ar informacinių sistemų sukūrimo ir/ar palaikymo kainą, todėl negali įsitikinti, kad kūrimui ir palaikymui skirtos lėšos yra panaudotos efektyviai (1.7. (17 psl.) ir 2.2. (21 psl.) poskyriai).
2. Ministerija neužtikrina teisės aktuose ir ministerijos patvirtintos procedūrose nustatytų reikalavimų informacinių išteklių saugai:
 - 2.1. Patvirtinti ne visų informacinių išteklių duomenų saugos nuostatai ir saugos politiką įgyvendinantys dokumentai, todėl el. informacijos saugos užtikrinimas priklauso tik nuo IT darbuotojų savimonės, gali atsirasti saugumo spragų (1.4. poskyris, 13 psl.).
 - 2.2. Neatliekami rizikos ir saugos atitikties vertinimai teisės aktų nustatytu periodu ir visų valdomų sistemų apimtimi, todėl neįsitikinama ar parinktos tinkamos ir pakankamos saugos priemonės ir nevertinama kaip jų laikomasi (1.4. (13 psl.) ir 1.6. (16 psl.) poskyriai).
 - 2.3. Nėra nustatyti informacinių išteklių atstatymo prioritetai, ne visų informacinių išteklių veiklos tęstinumo planai patvirtinti ir išbandomi, darbuotojai neapmokyti elgtis nenumatytu atveju, todėl IT veiklos atstatymas gali užsitęsti (1.3. poskyris, 11-12 psl.).
 - 2.4. Ministerijos IS pokyčių valdymo procedūra yra nepatvirtinta ir nevykdoma (1.2. poskyris, 10 psl.).
 3. Ministerijos IS tvarkytojas ŽŪIKVC audito metu įdiegė informacijos saugumo valdymo standartą ISO/IEC 27001:2005 ir įgyvendina reikiamas techninės saugos priemones, tačiau nustatyta asmens duomenų saugos trūkumų (13 informacinių išteklių asmens duomenų tvarkymo tikslai neregistruoti Asmens duomenų valdytojų registre,), dėl ko neužtikrinama asmens duomenų naudojimo kontrolė ir asmenys neturi galimybės susipažinti su jų tvarkomų duomenų apimtimi (1.5. poskyris, 14 psl.).
 4. Informaciniai ištekliai kuriami nesilaikant teisės aktų reikalavimų, nėra galimybės įsitikinti ar lėšos panaudojamos efektyviai:
 - 4.1. Fitosanitarinio registro ir Fitosanitarinio registro informacinės sistemos kūrimo eiga neatitinka Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodikoje nustatyto nuoseklumo: sistemos inicijavimas, finansavimas ir specifikavimas buvo atliekami vėliau už registro ir sistemos modulių kūrimą, todėl galutinė sistemos funkcionalumų apimtis nepatvirtinta (2.3. poskyris, 22 psl.).
 - 4.2. Ministerija nepatvirtino Fitosanitarinio registro informacinės sistemos nuostatų prieš kurdamą IS, todėl neįvertintas sistemos suderinamumas su kitais valstybės informaciniais ištekliais, o IVPK neturi duomenų apie suderinamumą su informacinės visuomenės plėtros prioritetais ir ministerijos IS kūrimo eiga (2.1. poskyris, 20 psl.).

- 4.3. Ministerija neatliko Fitosanitarinio registro informacinės sistemos realizavimo variantų analizės, todėl neįsitikinta, kad pasirinktas tinkamiausias sistemos kūrimo būdas. Ministerija neturi duomenų apie Fitosanitarinio registro ir Fitosanitarinio registro informacinės sistemos kūrimo kainą ir kiek reikės lėšų šiam projektui užbaigti, todėl neįmanoma įsitikinti ar sistemos kūrimui skirtos lėšos naudojamos efektyviai (2.2. poskyris, 21 psl.).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

1. Užtikrinti gerosios praktikos rekomenduojamų informacinių technologijų strategijos ir informacinių technologijų valdymo komitetų funkcijų efektyvų vykdymą, parenkant tinkamus struktūrinius sprendimus (1.1. išvada).
2. Sudaryti gerosios praktikos rekomenduojamą informacijos architektūros modelį, apimančią visas ministerijos valdomas sistemas, kuris palengvintų veiklos informacijos kūrimą, naudojimą ir dalijimąsi ja, išlaikant jos vientisumą (1.2. išvada).
3. Nustatyti ir užtikrinti visus ministerijos valdomus informacinius išteklius apimančią periodišką atitikties teisės aktams vertinimą (1.3. išvada).
4. Parengti ir patvirtinti kuriamų ir valdomų informacinių išteklių nuostatus ir specifikacijas (2.1. ir 4.1 išvados, 4 priedas).
5. Siekiant užtikrinti valdomų informacinių išteklių saugą:
 - 5.1. Patvirtinti ministerijos valdomų informacinių išteklių saugos nuostatus ir kitus saugos politiką įgyvendinančius dokumentus (2.1. išvada, 4 priedas).
 - 5.2. Atnaujinti ministerijos vidaus administravimo informacines sistemas apimančią veiklos tęstinumo planą, jį išbandyti ir surengti susijusių darbuotojų mokymus (2.1. ir 2.3. išvados).
 - 5.3. Atlikti valdomų informacinių išteklių rizikos vertinimą, parengti ir patvirtinti informacinių išteklių rizikos mažinimo (valdymo) priemonių planą (2.2. išvada).
 - 5.4. Pranešti Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai apie ministerijos valdomuose informaciniuose ištekliuose automatinio būdu tvarkomus asmens duomenis, kad būtų atnaujinta Asmens duomenų valdytojų registre esanti informacija (2.1. ir 3. išvados).
 - 5.5. Aprašyti avarinių pokyčių procesą, suklasifikuoti visus pokyčius ir nustatyti jų prioritetus (2.4. išvada).

Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrui

6. Parengti ir patvirtinti informacinių išteklių kūrimo, palaikymo ir kitų teikiamų paslaugų kainos nustatymo metodiką (1.4. ir 4.3. išvados)

Žemės ūkio ministerija pateikė rekomendacijų įgyvendinimo priemonių planą (žr. ataskaitos 2 priedą).

IŽANGA

Valstybės kontrolė atliko Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių valdymo ir kūrimo kontrolės auditą. Jis apėmė laikotarpį nuo 2010 iki 2013 m. Ministerija teisės aktų numatytoms funkcijoms⁴ atlikti naudoja 25 informacinius išteklius: 6 registrus ir 19 informacinių sistemų; o 7 informaciniai ištekliai (1 registras ir 6 IS) kuriami (žr. 4 priedą).

Ministerija yra šių (32) informacinių išteklių valdytoja, didžiosios dalies šių išteklių tvarkymo funkcijas yra perdavusi VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrui, kuris atlieka išteklių kūrimo ir palaikymo darbus. Todėl siekiant įsitikinti ministerijos valdomų registrų ir informacinių sistemų valdymo efektyvumu audito procedūros buvo atliktos ir ŽŪIKVC.

Ministerija kasmet ŽŪIKVC skiria vidutiniškai 17,5 milijonų Lt.

Atsižvelgus į audito planavimo metu nustatytas rizikas, informacinių sistemų kūrimo kontrolei buvo pasirinktas Fitosanitarinis registras ir Fitosanitarinio registro informacinė sistema.

Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių valdymo ir kūrimo kontrolės audito metu atlikus preliminarų rizikos vertinimą, buvo pasirinkta 11 iš 34 Informacinių technologijų valdymo ir vadovavimo metodikoje COBIT⁵ apibrėžtų informacinių technologijų procesų⁶, kurie audito metu buvo vertinami išsamiau.

Valstybiniai auditoriai, įvertinę ministerijos informacinių išteklių valdymą, nustatė informacinių sistemų vidaus kontrolės brandą, pateikė išvadas ir rekomendacijas.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir ISACA Tarptautinius informacinių sistemų audito standartus.

Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Išsami informacija apie audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodus pateikta 1 priede.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-09-25 nutarimu Nr. 1120 patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatai, 9 p.

⁵ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius.

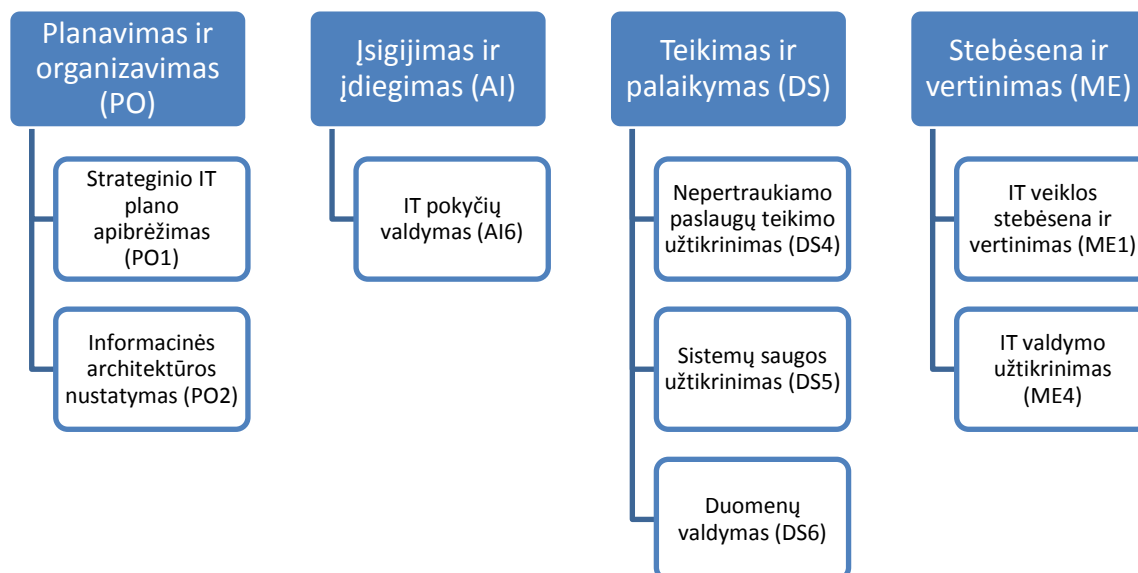
⁶ Visi pasirinkti COBIT 4.1 procesai (11) ir jų grupės išvardyti 1 priede „Pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai“.

AUDITO REZULTATAI

1. INFORMACINIŲ IŠTEKLIŲ VALDYMAS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOJE

ŽŪM informacinių išteklių valdymas (IS bendrosios kontrolės priemonių veiksmingumas) vertintas atsižvelgiant į teisės aktų reikalavimus ir COBIT siūlomą gerąją praktiką. Atsižvelgus į audito planavimo metu pastebėtus IT valdymo trūkumus (nėra IT strategijos, trūksta informacinių išteklių dokumentacijos ir kt.) buvo pasirinkta ir įvertinta ŽŪM procesų atitiktis COBIT procesams (žr. 1 pav.).

1 pav. ŽŪM informacinių išteklių audito metu vertinti COBIT procesai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Įvertinus Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių valdymą, nustatyta IS vidaus kontrolės branda (žr. 1.7 poskyrį).

1.1. Informacinės architektūros nustatymas

COBIT Informacinės architektūros nustatymo procesas⁷ rekomenduoja reguliariai atnaujinti informacijos architektūros modelį, apibrėžti sistemas, leidžiančias tinkamai naudoti informaciją, sukurti organizacijos duomenų žodyną su organizacijos duomenų sintaksės taisyklėmis, duomenų klasifikavimo planą ir nustatyti saugos lygius. Užtikrinamas patikimos ir saugios informacijos teikimą, procesas pagerina vadovybės priimamų sprendimų kokybę ir leidžia

⁷ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, PO2 procesas, 33 psl.

racionalizuoti informacinių sistemų išteklius, kad jie atitiktų organizacijos veiklos strategijas. Procesas reikalingas norint padidinti atskaitingumą už duomenų vientisumą ir saugą ir pagerinti informacijos dalijimosi taikomosiose programose ir subjektuose rezultatyvumą ir kontrolę.

Teisės aktai nustato šiuos elektroninės informacijos srautų valdymo reikalavimus:

- El. informacija turi būti klasifikuojama⁸, jos svarba nustatoma pagal konfidencialumo, vientisumo ir (ar) prieinamumo praradimo neigiamą įtaką valstybės, valstybės institucijos, valstybės įstaigos, valstybės įmonės, viešosios įstaigos, steigiančios, kuriančios ir (arba) tvarkančios valstybės registrus, žinybinius registrus, valstybės informacines sistemas ir kitas informacines sistemas, veiklai ir elektroninės informacijos svarbą valstybei, kelioms institucijoms ar institucijai⁹.
- IS ar registrų kategorija nustatoma pagal juose apdorojamos informacijos svarbos kategoriją ir nurodoma duomenų saugos nuostatuose¹⁰. Techninės apsaugos priemonės parenkamos pagal informacinių išteklių kategoriją¹¹.

Išanalizavus ŽŪM dokumentus nustatėme, kad ministerija neturi savo valdomų informacinių sistemų ir registrų informacijos architektūros modelio ir tikslios informacijos apie savo valdomų informacinių išteklių kiekį. Tai rodo, kad ministerija kaip valdytojas neskiria reikiamo dėmesio šioms informaciniams ištekliams. Pastebėtina, kad ŽŪM IS tvarkytojas ŽŪIKVC turi tvarkomų sistemų informacijos architektūros modelį, kuris yra aprašytas veiklos atstatymo plano dokumente.

Ministerija valdo daug vienos srities informacinių sistemų ir registrų, tačiau neturi duomenų žodyno ir duomenų sintaksės taisyklių, nėra nustatyti duomenų vientisumo ir nuoseklumo kriterijai, todėl sistemų ir registrų integracija yra sudėtingesnė. Duomenų žodynas ir duomenų sintaksės taisyklės ŽŪM leistų paprasčiau organizuoti duomenų mainus tarp visų programų ir sistemų, o pagal tarptautinės praktikos duomenis išlaidos sistemų plėtrai ir aptarnavimui turėtų būti mažesnės. Informacinių išteklių tarpusavio integracija užtikrintų duomenų mainus ir ŽŪM IS tarpusavio sąveiką, sumažintų ranka įvedamų duomenų kiekį ir klaidų duomenyse tikimybę.

Ministerija neklasifikuoja valdomos el. informacijos, jai nepriskiriami svarbos kriterijai, todėl gali būti prarasti svarbūs duomenys ir/arba netinkamai paskirstytos šių išteklių valdymui skirtos lėšos.

1.2. Informacinių technologijų pokyčių valdymas

COBIT Pokyčių valdymo procesas¹² rekomenduoja, kad visi pokyčiai, įskaitant ir avarinę priežiūrą ir pataisas, susijusias su infrastruktūra ir taikomosiomis programomis darbinėje aplinkoje, būtų standartizuotai valdomi ir kontroliuojami. Pokyčių (procedūrų, procesų, sistemų ir paslaugų parametrų) valdymas ir kontrolė įgyvendinama juos registruojant, vertinant, prieš vykdant jiems

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų, registrų ir kitų informacinių sistemų klasifikavimo ir elektroninės informacijos svarbos nustatymo gairių aprašas, 5 p.

⁹ Ten pat, 4p.

¹⁰ Ten pat, 5, 6 p.

¹¹ Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2013-10-04 įsakymu Nr. 1V-832 patvirtinti Techniniai valstybės registrų (kadastrų), žinybinių registrų, valstybės informacinių sistemų ir kitų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimai, II poskyris

¹² COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, AI6 procesas, 93 psl.

išduodant leidimus, o po įgyvendinimo juos peržiūrint ir lyginant su planuotais rezultatais. Tai užtikrina pokyčių neigiamo poveikio informacinių sistemų stabilumui ar vientisumui rizikos mažinimą.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato šiuos informacinių sistemų funkcijų pokyčių reikalavimus:

- IS valdytojas turi užtikrinti efektyvų ir spartų informacinės sistemos funkcijų pokyčių valdymo planavimą, apimantį pokyčių identifikavimą, suskirstymą į kategorijas, įtakos vertinimą ir pokyčių prioritetų nustatymo procesus¹³.
- Visi pokyčiai, galintys sutrikdyti ar sustabdyti informacinės sistemos darbą, turi būti suderinti su informacinės sistemos valdytojo vadovu ar duomenų valdymo įgaliotiniu ir vykdomi tik gavus jų raštišką pritarimą. Pokyčius turi teisę inicijuoti duomenų valdymo įgaliotinis, saugos įgaliotinis ar administratorius, o įgyvendinti – administratorius.¹⁴
- Atlikdami informacinės sistemos funkcijų pakeitimus, administratoriai turi laikytis informacinės sistemos valdytojo nustatytos informacinės sistemos pokyčių valdymo tvarkos, numatytos Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklėse¹⁵.

Žemės ūkio ministerija nuo 2007 m. yra parengusi procedūrą „Keitimų valdymo procesas“, tačiau iki šiol ji nėra patvirtinta. Analizuojant šį dokumentą nustatyta, kad jis neapima reikalavimų, kuriuos nustato teisės aktai ir rekomenduoja COBIT, todėl tobulinant ministerijos keitimų valdymo procesą rekomenduojama aprašyti pokyčių klasifikaciją ir prioritetus ir avarinių pokyčių procesą.

Audito metu nustatyta, kad ŽŪM IS funkcijų pokyčiai nėra valdomi pagal teisės aktų reikalavimus, nes:

- IT pokyčiai nėra registruojami, vertinami, vykdomi negavus raštiško pritarimo, o po įgyvendinimo jie nėra peržiūrimi ir lyginami su planuotais rezultatais.
- ministerijoje nedokumentuojamas pokyčių inicijavimas, vertinimas, įgyvendinimas, nepildomas keitimų žurnalas.

ŽŪIKVC IS pokyčių valdymas atitinka teisės aktų reikalavimus – patvirtintas centro Informacinių sistemų, registrų ir duomenų bazių pakeitimų valdymo procedūros aprašas. Sprendimus dėl IS pokyčių priima centro IT priežiūros ir projektų komitetas, komitetas taip pat nustato pokyčių prioritetus, ir avarinių pakeitimų valdymą. Priėmus sprendimą įgyvendinti IS funkcinį pokytį, jis užduočių valdymo sistemoje priskiriamas vykdytojui, taip pat stebimas pokyčio įgyvendinimas.

Centras diegdamas ISO 27001:2005 standartą patvirtino Pakeitimų valdymo procedūros aprašą, kuriame numatyti pagrindiniai principai, kuriuos rekomenduoja COBIT: IS pakeitimo inicijavimas, pakeitimo įtakos vertinimas ir analizė, pakeitimo vykdymas, ekstremalus IS pakeitimo valdymas, vykdomo IS pakeitimo sustabdymas, pakeitimo uždarymas, darbuotojų atsakomybės. Apraše

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 39 p. ir 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 33 p.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 40 p. ir 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 34 p.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 28 p. ir 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 21 p.

numatyta, kad bet kuriame pokyčio vykdymo etape centro vadovybė, IT priežiūros ir projektų komitetas ar IS pakeitimo užsakovas gali inicijuoti IS pakeitimo darbų vykdymo ataskaitos parengimą.

1.3. Nepertraukiamo IT paslaugų teikimo užtikrinimas

COBIT nepertraukiamo paslaugų teikimo ir užtikrinimo procesas¹⁶ rekomenduoja, sukurti, prižiūrėti ir testuoti IT tęstinumo planus, naudoti nuotolinę atsarginių kopijų saugyklą ir periodiškai rengti tęstinumo plano mokymus, norint teikti nenutrūkstamas IT paslaugas. Rezultatyvus nenutrūkstamų paslaugų procesas sumažina IT paslaugų nutrūkimo tikimybę ir poveikį pagrindinėms veiklos funkcijoms ir procesams. Be to, IT veiklos tęstinumo valdymo plano nuostatos turi būti pagrįstos tam tikrais principais, vienas jų – IT veiklos atkūrimas (atkuriama pagal plane numatytą IT funkcijų prioritetą).

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato šiuos nenutrūkstamo IT paslaugų teikimo reikalavimus:

- registro ir IS tvarkytojas privalo užtikrinti, kad informaciniai ištekliai veiktų nepertraukiamai¹⁷,
- registro ir IS valdytojas privalo turėti su Vidaus reikalų ministerija suderintą ir patvirtintą Informacinės sistemos veiklos tęstinumo valdymo planą¹⁸,
- IS veiklos tęstinumo valdymo planas turi atitikti jam keliamus turinio reikalavimus¹⁹, jis turi būti persvarstomas (peržiūrimas) ne rečiau kaip kartą per metus²⁰ ir periodiškai išbandomas²¹.

Įvertinus ministerijos IS veiklos tęstinumo valdymo procesą, nustatyta, kad ŽŪM neužtikrina IT paslaugų nepertraukiamo veikimo kaip reikalauja teisės aktai, nes:

- neturėjo 19 valdomų ir naudojamų informacinių sistemų ir 4 registrų veiklos tęstinumo valdymo planų (žr. 4 priedą). Ministerijos patvirtintas IS veiklos tęstinumo valdymo planas apima tik ministerijos tvarkomą ŽŪM IS. Jis neapima informacinių sistemų, jeigu jų tvarkytojas yra ne ministerija.;
- neatnaujino IS veiklos tęstinumo valdymo plano teisės aktų nustatyta tvarka – ne rečiau kaip kartą per metus (planas patvirtintas 2008 m., atnaujintas 2010 m.);
- neišbandė IS veiklos tęstinumo valdymo plano ir nerengė praktinių mokymų su IS veiklos tęstinumo valdymo planu susijusioms šalims.

¹⁶ COBIT 4.1, 2011, Vilnius, DS4 procesas, 113 psl.

¹⁷ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių įstatymas, 2011-12-15 Nr. XI-1807 (nuo 2013-05-01 galiojanti aktuali redakcija), 24 str. 6 d. 3 p ir 34 str. 6 d. 6 p.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 7.3p. ir 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 6.3 p.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Saugos dokumentų turinio gairių aprašas, IV poskyris ir 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 11 p.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 26 p. ir 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 13 p.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08) 11.2.4 p. ir 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Saugos dokumentų turinio gairių aprašas, 5.4 p.

Išanalizavus ministerijos IS veiklos tęstinumo valdymo planą, nustatyta, kad ne visos plano nuostatos įgyvendinamos praktiškai (žr. pavyzdį).

Pavyzdys

ŽŪM IS veiklos tęstinumo valdymo plano 17.8 p. numatyta, kad veiklos tęstinumo valdymo grupė organizuoja žmonių, daiktų, įrangos gabenimą į iš anksto numatytą saugią vietą, tačiau tokia atsarginė patalpa audito metu nebuvo numatyta.

Plano 2 priede „Informacija, būtina veiklos tęstinumui vykdyti“ sudarytas dokumentų sąrašas, kurie yra plano sudedamoji dalis, taip pat nurodyta jų saugojimo vieta. Audito metu nustatyta, kad ne visi šie dokumentai yra parengti.

Ministerijoje nėra sąrašo asmenų, kurie gali ir turi susipažinti su ŽŪM IS veiklos tęstinumo valdymo planu. Planas fiziškai yra saugomas ITEP²² patalpose. Saugant planą tik vieno poskyrio patalpose yra rizika, kad prireikus pasinaudoti, jis bus sunaikintas, pavyzdžiui per gaisrą ar užliejus, todėl COBIT rekomenduoja IS veiklos tęstinumo valdymo planą saugoti ir atsarginėse patalpose. VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras yra parengęs ir patvirtinęs atstatymo planą. Jis yra išsamesnis nei reikalauja teisės aktai. Plane numatytas nelaimės masto įvertinimas, patalpų atstatymas ir ryšių atkūrimas, kiekvienos tvarkomos informacinės sistemos, palaikymo sistemų ir darbo vietų atkūrimas. Plane aprašyta visa reikalinga techninė ir programinė įranga, jų pirminė konfigūracija. Aprašant atkūrimą, pateikiama kiekvienos informacinės sistemos schema ir atkūrimo algoritmo eiliškumas, įvertintas laikas, reikalingas sistemą atkurti visiškai, nurodyta kita techninė informacija. Planas saugomas centro pagrindinėse ir atsarginėse patalpose, po kopiją turi kiekvienas plano dalyvis.

Ministerija nėra įvertinusi valdomų informacinių išteklių svarbos ir jų atkūrimo prioritetų, todėl yra rizika, kad įvykus elektroninės informacijos saugos incidentui svarbūs duomenys bus prarasti ar neveiks ypač svarbios sistemos. LR teisės aktai nustato, kad antros kategorijos IS neveikimo laikotarpis negali būti ilgesnis nei 12 val.²³ Audito metu nustatyta, kad ilgiausiai neveikimo trukmė audituojamu laikotarpiu buvo 8 val.

1.4. Informacinių sistemų ir registų saugos užtikrinimas

COBIT informacinių sistemų saugos užtikrinimo procesas²⁴ skirtas išlaikyti informacijos vientisumą ir išsaugoti turtą. Jis apima IT saugos funkcijas ir atsakomybę, politiką, standartų ir procedūrų nustatymą ir priežiūrą. Tinkamai valdomas IS saugos užtikrinimo procesas garantuoja ne tik IT saugą, jis sumažina galimų IT saugos incidentų poveikį pagrindinei įstaigos veiklai.

Norint įvertinti, koks saugos užtikrinimas turi būti taikomas vienai ar kitai IS, teisės aktai nustato, kad registrai ir informacinės sistemos klasifikuojamos pagal kategorijas²⁵ nuo pirmos (aukščiausiosios) iki ketvirtos (žemiausiosios). Kategorija nustatoma IS duomenų saugos nuostatuose²⁶.

²² Žemės ūkio ministerijos Informacinių sistemų skyriaus Informacinių technologijų eksploatavimo poskyris.

²³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013-10-04 įsakymu Nr. 1V-832 patvirtinti Techniniai valstybės registų (kadastrų), žinybinių registų, valstybės informacinių sistemų ir kitų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimai, 5.11.3 p.

²⁴ COBIT 4.1, 2011, Vilnius, DS5 procesas, 117 psl.

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų, registų ir kitų informacinių sistemų klasifikavimo ir elektroninės informacijos svarbos nustatymo gairių aprašas, 5 p.

²⁶ Ten pat, 6 p.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato šiuos sistemų saugos užtikrinimo reikalavimus:

- Informacinės sistemos ir registro valdytojas privalo turėti pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Saugos dokumentų turinio gaires parengtus, su Vidaus reikalų ministerija suderintus ir patvirtintus šiuos saugos dokumentus²⁷:
 - Saugos nuostatus;
 - Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisykles;
 - Informacinės sistemos veiklos tęstinumo valdymo planą;
 - Informacinės sistemos naudotojų administravimo taisykles.
- Saugos įgaliotinis turi kasmet organizuoti visų informacinių sistemų rizikos vertinimą²⁸ ir periodiškai organizuoti informacinės sistemos naudotojų mokymą elektroninės informacijos saugos klausimais²⁹;
- Administratorius atlikdamas informacinės sistemos sąrankos pakeitimus, turi laikytis informacinės sistemos valdytojo nustatytos IS pokyčių valdymo tvarkos, nustatytos Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklėse³⁰.

Įvertinus ŽŪM valdomų informacinių sistemų saugą, nustatyta saugos reikalavimų trūkumų:

- nesuderinti su Vidaus reikalų ministerija ir nepatvirtinti 2 registrų ir 14 naudojamų informacinių sistemų duomenų saugos nuostatai (žr. 4 priedą);
- nėra nustatyta tvarka suderintų su atsakingomis institucijomis ir patvirtintų 6 registrų ir 19 informacinių sistemų saugos politiką įgyvendinančių dokumentų – Veiklos tęstinumo valdymo plano, Naudotojų administravimo taisyklių, Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklių (audito metu buvo parengti projektai, kurie atsakingoms institucijoms pateikti derinti) (žr. 4 priedą);
- rizikos vertinimas buvo atliekamas ne kasmet (atliktas 2006, 2008 ir 2013 m.), ministerijoje neorganizuojami mokymai el. informacijos saugos klausimais;
- atliekant IS sąrankos pakeitimus, nesilaikyta pokyčių valdymo tvarkos (daugiau apie pokyčių valdymą žr. 1.2. poskyrį).

Taip pat nustatyta, kad ministerijoje nėra IT saugos klausimus sprendžiančios struktūros, kurią sudarytų svarbiausių veiklos sričių atstovai: pagrindinių ministerijos veiklų, žmogiškųjų išteklių, IT saugos, teisės ir vidaus audito (daugiau žr. 1.7. poskyrį). Audito metu nustatytas saugos procedūrų trūkumas – neregistruojamas pateikimas į ministerijos tarnybinių stočių patalpas ir patalpas, kuriose laikomos atsarginės kopijos, todėl neužtikrinama pakankama šių patalpų apsauga.

ŽŪIKVC IT esminiai saugos klausimai sprendžiami Informacinių technologijų priežiūros ir projektų komitete. Vertinant saugos priemones ŽŪIKVC, esminių rizikų dėl netinkamo saugos planavimo ir valdymo nenustatyta.

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas, 7 p.

²⁸ Ten pat, 35 p.

²⁹ Ten pat, 25 p.

³⁰ Ten pat, 28 p.

1.5. Duomenų valdymas

COBIT Duomenų valdymo procesas³¹ apibrėžia, kad, norint efektyviai valdyti duomenis, reikia nustatyti reikalavimus duomenims. Duomenų valdymo procesas skirtas nustatyti efektyvias laikmenų bibliotekos, duomenų atsarginių kopijų darymo, duomenų atkūrimo ir tinkamo laikmenų sunaikinimo valdymo procedūras. Efektyvus duomenų valdymas padeda užtikrinti veiklos duomenų kokybę, aktualumą ir prieinamumą.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato specialiuosius automatizuoto įslaptintos informacijos ir asmens duomenų tvarkymo bei valdymo reikalavimus:

- asmens duomenys gali būti tvarkomi automatinio būdu tik tuo atveju, kai duomenų valdytojas arba jo atstovas Vyriausybės nustatyta tvarka praneša Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai³²;
- asmens duomenų valdytojas privalo įgyvendinti tinkamas organizacines priemones, skirtas apsaugoti asmens duomenis nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo³³;
- asmens duomenų valdytojas turi turėti patvirtintą rašytinės formos dokumentą, kuris atitiktų teisės norminiame akte numatytus turinio reikalavimus³⁴.

Ministerija tokios įslaptintos informacijos, kokia apibrėžta Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme, automatizuotu būdu netvarko.

Ministerija nuo 2003-10-21 registruota Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos tvarkomame Asmens duomenų valdytojų registre (duomenys atnaujinti 2004-05-05). Nustatyta, kad nuo tada ji sukūrė 14 informacinių sistemų ir registų, kuriuose tvarko asmens duomenis, tačiau asmens duomenų tvarkymo tikslai neregistruoti minėtame registre (žr. 3 priedą). Vertinant asmens duomenų valdymo procedūras ŽŪIKVC buvo nustatyta ir kitų asmens duomenų tvarkymo trūkumų:

- Centro teikiamų asmens duomenų paieškoje, kuri naudojama visoms IS, nėra prašoma nurodyti duomenų paieškos tikslo³⁵.
- Neregistruojami asmens duomenų avarinio atkūrimo atvejai³⁶ (audituojamu laikotarpiu nustatytas vienas atvejis).

Dėl šių priežasčių neužtikrinama asmens duomenų naudojimo kontrolė ir asmenys neturi galimybės susipažinti su jų tvarkomų duomenų apimtimi

Audito metu nustatyta, kad centras taiko aukštesnius asmens duomenų apsaugos reikalavimus – trečiojo saugumo lygio, o privaloma taikyti antrojo.³⁷ Centras atsargines duomenų kopijas laiko kitoje geografinėje vietoje (Kaune), nei yra aktyvi duomenų bazė (Vilniuje).

³¹ COBIT 4.1, 2011, Vilnius, DS11 procesas, 141 psl.

³² Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (aktuali redakcija galiojanti nuo 2011-09-01), 31 str.

³³ Ten pat, 30 str. 1 d.

³⁴ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008-11-12 įsakymu Nr. 1T-71(1.12) patvirtinti Bendrieji reikalavimai organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms, 9-9.1.18 p.

³⁵ Ten pat, 10.6 p.

³⁶ Ten pat, 10.9 p.

³⁷ 2008-11-12 Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus įsakymas Nr. 1T-71(1.12), 11.3. p.

1.6. IT veiklos stebėseną ir vertinimas

COBIT IT veiklos stebėsenos ir vertinimo³⁸ procesas nurodo, jog efektyviam IT veiklos valdymui reikalinga nustatyti tinkamus veiklos rodiklius, sistemingai ir laiku atlikti veiklos stebėseną ir operatyviai reaguoti esant nuokrypiams. Stebėseną reikalinga siekiant užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos ir nustatytas kryptis ir politiką atitinkančios priemonės.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato, kad:

- vienas vidaus audito uždavinių – ne rečiau kaip vieną kartą per trejus metus įvertinti, kaip vidaus kontrolė veikia viešajame juridiniame asmenyje;³⁹
- kartą per dvejus metus turi būti atliekamas informacinių sistemų saugos atitikties vertinimas⁴⁰.

Audito metu nustatyta, kad:

- 2013 m. ministerija įdiegė kokybės vadybos sistemą (KVS), atitinkančią ISO 9001:2008 kokybės standartą. Ji apima veiklos (ir IT) procesus ir IT veiklos stebėsenos mechanizmą – kiekvienas ministerijos IT procesas turi nustatytus vertinimo kriterijus, kuriais remdamasi ministerija planuoja⁴¹ vertinti IT veiklą.
- Ministerijoje 2013 m. įdiegus kokybės vadybos sistemą numatyta, kad IT padalinys turėtų teikti vadovybei veiklos ataskaitas, bet audito metu IT veiklos ataskaitos dar nebuvo teiktos. Iki įdiegiant KVS, ataskaitos buvo teikiamos pagal vadovybės poreikį, konkrečiais klausimais. ŽŪIKVC kas pusę metų teikia ministerijai veiklos ataskaitas apie centro tvarkomas ir kuriamas informacines sistemas, finansų, skirtų jų kūrimui ir palaikymui panaudojimą.
- ŽŪM vidaus audito departamentas periodiškai (kartą per 2 metus) atlieka IT auditus. 2010 m. atliktas IT auditas, apimantis ministerijos tvarkomas vidaus administravimo sistemas, 2012 m. – žemės tarnybos IT auditas.
- Nei valdytojas ŽŪM, nei tvarkytojas ŽŪIKVC neatlieka informacinių išteklių (žr. 4 priedą) saugos atitikties vertinimo kartą per 2 metus, taigi nesivadovauja teisės aktais (žr. 3 priedą). Ministerijos valdomų informacinių išteklių saugos atitiktis vertinta 2006, 2008 ir 2013 m.

Ministerijoje įdiegta kokybės vadybos sistema yra tinkama priemonė sustiprinti ir IT, ir bendrą ministerijos valdymą, efektyviau stebėti ir optimizuoti ministerijos veiklą. Kadangi ši vadybos sistema yra įdiegta ir pradėta naudoti 2013 metais, dalis analitinių ir veiklos vertinimo dokumentų dar tik rengiami ir bus parengti 2013 m. pabaigoje – 2014 m. pradžioje, todėl anksti vertinti, kaip ji praktiškai veikia.

ŽŪIKVC tvarko ne visas ministerijos valdomas sistemas, todėl kitas jos valdomas sistemas apimančios veiklos ataskaitos nėra pateikiamos ministerijos vadovybei, o nesuspėjus su visa IT

³⁸ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, ME1 procesas, 153 psl.

³⁹ Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas, 2002-12-10 Nr. IX-12535 (nuo 2010-07-01 galiojanti redakcija), 5 str. 2 d. 6 p.

⁴⁰ Vidaus reikalų ministro įsakymai: Nr. 1V-384, 4.1 p., neteko galios 2013-10-11; ir 2013-10-04 Nr. 1V-832, 5.1 p.

⁴¹ 2013 m. – pirmieji, kai yra įdiegta kokybės vadybos sistema, todėl procesų veiklos vertinimas bus atliekamas tik 2013 m. pabaigoje arba 2014 m. pradžioje.

veikla, neįmanoma priimti tinkamų sprendimų IT valdymo klausimais. 2013 m. įdiegtoje KVS numatyta periodiškai teikti IT veiklos ataskaitas, bet nenurodyta, kokio masto jos turėtų būti.

Ministerijos vidaus audito departamentas, vertindama ministerijos vidaus kontrolę, atlieka tam tikrų IT valdymo aspektų vertinimą, tačiau visų ministerijos valdomų informacinių sistemų saugos atitikties vertinimas nustatytu periodiškumu nėra atliekamas. Tai vienas veiksnių, dėl kurio šios sistemos neatitinka teisės aktų reikalavimų (žr. 3 priedą), stinga dokumentacijos ir informacijos apie valdomas sistemas (žr. 1.1. poskyrį).

1.7. IT valdymas ir informacinių sistemų vidaus kontrolės brandos įvertinimas

COBIT IT valdymo užtikrinimo⁴² procesas nurodo, kad rezultatyviai valdymo sistemai sukurti reikia tinkamai apibrėžti organizacijos struktūras, procesus, vadovavimą, funkcijas ir pareigas, užtikrinant, kad organizacija investuoja į IT suderintai su organizacijos strategija ir tikslais. COBIT strateginio IT plano apibrėžimo procesas nurodo, kad IT strateginis planas reikalingas norint valdyti ir nukreipti visus IT išteklius pagal veiklos strategiją ir prioritetus⁴³.

Lietuvos Respublikos teisės aktai nustato šiuos elektroninės informacijos srautų valdymo reikalavimus:

- Informacinės sistemos valdytojas, steigdamas informacinę sistemą, parengtą jos nuostatų projektą derina su Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Susisiekimo ministerijos, Vidaus reikalų ministerija ir institucijomis, kurios nuostatų projekte nurodytos kaip duomenų teikėjos.⁴⁴
- Informacinė sistema laikoma įsteigta nuo jos nuostatų patvirtinimo⁴⁵. Patvirtinus nuostatus, rengiama informacinės sistemos specifikacija⁴⁶.
- Informacinė sistema kuriama ir diegiama pagal patvirtintą specifikaciją⁴⁷.
- Baigus diegti informacinę sistemą arba jos dalį (komponentę, posistemę), sistemos valdytojo vadovas tvirtina informacinės sistemos priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktą⁴⁸.

⁴² COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, ME4 procesas, 165 psl.

⁴³ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, PO1 procesas, 29 psl.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (neteko galios 2013-02-27 nutarimu Nr. 180), 5 p., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas, 8 p.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas 2011-12-15, Nr. XI-1807, 30 straipsnis 4 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (neteko galios 2013-02-27 nutarimu Nr. 180), 9 p., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas, 12 p.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (neteko galios 2013-02-27 nutarimu Nr. 180), 10 p., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas, 23 p.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (neteko galios 2013-02-27 nutarimu Nr. 180), 14 p., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtintas Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas, 29 p.

⁴⁸ Ten pat 16 p., ir 30 p.

Nustatyta, kad ministerija nežinojo valdomų informacinių išteklių sąrašo (apimties), nėra nustatyta tvarka suderintų su atsakingomis institucijomis ir patvirtintų 11 IS ir registrų nuostatų (audito metu nuostatų projektai buvo rengiami ir derinami, o IS ir registrai jau naudojami). Remiantis Informacinių sistemų ir registrų registro duomenimis, tik 6 IS ir registrai turi Priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktus (ministerija valdo 26 IS ir 6 registrus (žr. 4 priedą)).

Nepatvirtinus valdomų informacinių išteklių privalomų dokumentų (nuostatų, duomenų saugos, nuostatų, duomenų saugos politiką įgyvendinančių dokumentų) ir jų neįsteigus prieš kuriant yra pažeidžiama Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo⁴⁹ nuostata, kad valdytojas privalo rengti informacinių sistemų ir registrų kūrimo eigos ataskaitas ir teikti jas institucijai, atsakingai už valstybės informacinių išteklių funkcinį suderinamumą, jų kūrimą, tvarkymą ir plėtrą (šiuo metu IVPK). Nesilaikant šios nuostatos valstybė neturės informacijos apie kuriamus informacinius išteklius, išlieka dubliavimo ir suderinamumo su kitais Lietuvos Respublikos informaciniais ištekliais rizika. Ši išorinės kontrolės stoka yra vienas veiksnių, įtakojančių teisės aktų neatitinkantį ŽŪM informacinių išteklių kūrimą ir valdymą.

Žemės ūkio ministerija investuoja į IT vadovaudamasi bendrąja organizacijos strategija ir tikslais, tačiau siekiant investicijų efektyvumo, veiklos poreikių ir IT teikiamų galimybių derinimas turėtų būti stiprinamas sukuriant organizacinę struktūrą (komitetą, komisiją ar darbo grupę), sudarytą iš ŽŪM veiklos procesų vadovų ir IT atstovų, kuri išskirtinai svarstyti galimybes geriau panaudoti IT veiklos procesams automatizuoti. 2011-03-23 žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-238 buvo sudaryta Žemės ūkio ministerijos valdymo srities IT plėtros ir šios srities projektų strateginio planavimo komisija (vykdant 2010 m. vidaus audito rekomendaciją „Rekomenduojame aiškiai apibrėžti IS strateginio valdymo procesus ir apsvarstyti galimybę sudaryti IS valdymo komitetą.“). Ši komisija nebuvo nė karto susirinkusi, o žemės ūkio ministro 2013-02-28 įsakymu Nr. 3D-148 panaikinta.

Žemės ūkio ministerijoje sudarytose komisijose (Investicinių projektų atrankos ir Programų priemonių įgyvendinimo), ir darbo grupėse (Valdymo tobulinimo grupė) tarp visų nagrinėjamų klausimų yra nagrinėjami ir IT finansavimo klausimai, bet nesvarstomi IT valdymo klausimai (IT strateginės, plėtros ir kūrimo problemos), apimančios ministerijos valdomas informacines sistemas.

Ministerijos valdomų sistemų kūrimas ir palaikymas finansuojamas su IS tvarkytoju (ŽŪIKVC) pasirašius metines finansavimo sutartis. Toks mechanizmas nesuteikia sistemų valdytojui pakankamos informacijos, kokios lėšos panaudotos konkrečioms sistemoms kurti ir palaikyti, todėl neįmanoma nustatyti ministerijos valdomo IT turto vertės.

Sudarytų komisijų ir darbo grupių, kuriose svarstomi ir IT klausimai nepakanka užtikrinti reikiamą vadovybės dėmesį ir indėlį į IT valdymo ir plėtros klausimus. Siekiant tobulinti ministerijos informacinių išteklių valdymą ir plėtrą, turėtų būti įgyvendintas IT strategijos ir IT valdymo komitetų funkcijų efektyvų vykdymą užtikrinantis struktūrinis sprendimas. Įgyvendinus šiuos sprendimus, būtų sudarytos sąlygos derinti ministerijos pagrindinės veiklos ir IT veiklos poreikius bei tinkamiau derinti IT strateginį planavimą.

Ministerijos IS vidaus kontrolės branda įvertinta taikant Gebos brandos modelį (angl. *Capability Maturity Model, CMM*). IS brandos vertinimo kriterijai pateikti 5 priede. Atsižvelgiant į ataskaitoje

⁴⁹ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas 2011-12-15, Nr. XI-1807 19 str.6 d. ir 31 str. 3 d.

pateiktus faktus nustatyta, kad Žemės ūkio ministerijos IS vidaus kontrolės branda apibrėžiama kaip Pirminis / *Ad Hoc* procesas (žr. 2 pav.)

2 pav. Žemės ūkio ministerijos IS vidaus kontrolės brandos lygis

GEBOS BRANDOS MODELIS (angl. - CMM)

	(a)	(b)	(c)	(d)	CMM
Optimalus procesas (5)	✘	✘	✘	✘	◆
Lengvai valdomas ir vertinamas procesas (4)	✘	✘	✘	✘	◆
Apibrėžtas procesas (3)	✘	✘	!	!	▲
Pasikartojantis, bet intuityvus procesas (2)	!	✘	✓	✓	▲
Pirminis / <i>Ad Hoc</i> procesas (1)	✓	✓	✓	✓	●
Neegzistuojantis procesas (0)	✓	✓	✓	✓	●

✘	- neatitinka kriterijų
!	- nevisiškai atitinka kriterijų
✓	- atitinka kriterijų
◆	- nepasiekta tam tikras Gebos brandos lygis
▲	- nevisiškai pasiekta tam tikras Gebos brandos lygis
●	- pasiekta tam tikras Gebos brandos lygis

(a) - problemos pripažinimas ir informavimas apie ją;
 (b) - politika;
 (c) - susiję procesai ir mokymas, skirti politikai įgyvendinti;
 (d) - politikos efektyvumo ir susijusių procesų vertinimas ir tobulinimas, remiantis šiuo pagrindu.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Norint pasiekti aukštesnį brandos lygį ministerijoje turėtų būti sudaryta IT strategijos ir IT valdymo komitetų funkcijoms atlikti pasirinkta ministerijos organizacinė struktūra, turi būti užtikrinta, kad dalyvaus vadovybės ir pagrindinės veiklos atstovai ir bus tinkamai sprendžiami IT srities klausimai. Informacinių išteklių valdymą ir saugą apibrėžianti dokumentacija turi būti nuolat atnaujinama ir atitikti realią situaciją, periodiškai turi būti vertinama rizika ir IS saugos atitikties.

2. FITOSANITARINIO REGISTRO INFORMACINĖS SISTEMOS (FRIS) KŪRIMAS

Fitosanitarinio registro informacinė sistema (FRIS) skirta efektyviai šio registro veiklai užtikrinti. Registre kaupiami duomenys apie fizinius ir juridinius asmenis, auginančius, dauginančius, įvežančius, sandėliuojančius, gabenančius, realizuojančius, superkančius augalus, taip pat gaminančius, įvežančius, sandėliuojančius, gabenančius, realizuojančius, superkančius augalinius produktus ir kitus objektus, kurių fitosanitarinė kontrolė būtina. FRIS valdytoja yra Žemės ūkio ministerija, o tvarkytojas – Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras.

FRIS pradėta kurti 2012 m., kai ŽŪIKVC modernizuojant Fitosanitarinį registrą buvo nuspręsta Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos naudojamas informacinės sistemos (*Vaiskoris*, AVETIS, KIS, DMIS) ir kitas šios tarnybos pageidaujamas funkcijas integruoti su registru.

Lietuvos Respublikos teisės aktai⁵⁰ nustato, kad kuriant informacinę sistemą nuosekliai būtų laikomasi šių etapų⁵¹:

- IS inicijavimas;
- IS specifikavimas;
- IS projekto rengimas;
- IS konstravimas;
- IS diegimas;
- IS naudojimas, administravimas, priežiūra ir modernizavimas;
- IS likvidavimas.

FRIS šiuo metu yra atliekami konstravimo ir diegimo etapai.

2.1. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos inicijavimas ir specifikavimas

Kuriant IS rengiami jos nuostatų ir specifikacijos projektai⁵², kurie derinami⁵³ vadovaujantis Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklėmis (nuo 2013 m. vasario 27 d. Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašu⁵⁴). Šie dokumentai turi būti derinami su būsimais IS duomenų teikėjais ir Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Susisiekimo ministerijos.

Audito metu nustatyta, kad ministerija nepatvirtinto privalomos FRIS dokumentacijos:

- IS nuostatų (audito metu parengtas nuostatų projektas buvo derinamas su IVPK),
- FRIS duomenų saugos nuostatų, specifikacijos ir projekto aprašo (jie parengti ir tobulinami).

⁵⁰ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymas Nr. T-131 „Dėl Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

⁵¹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymu Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“ patvirtinta Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodika, 11 p.

⁵² Ten pat, 13.2 ir 18.5 p.

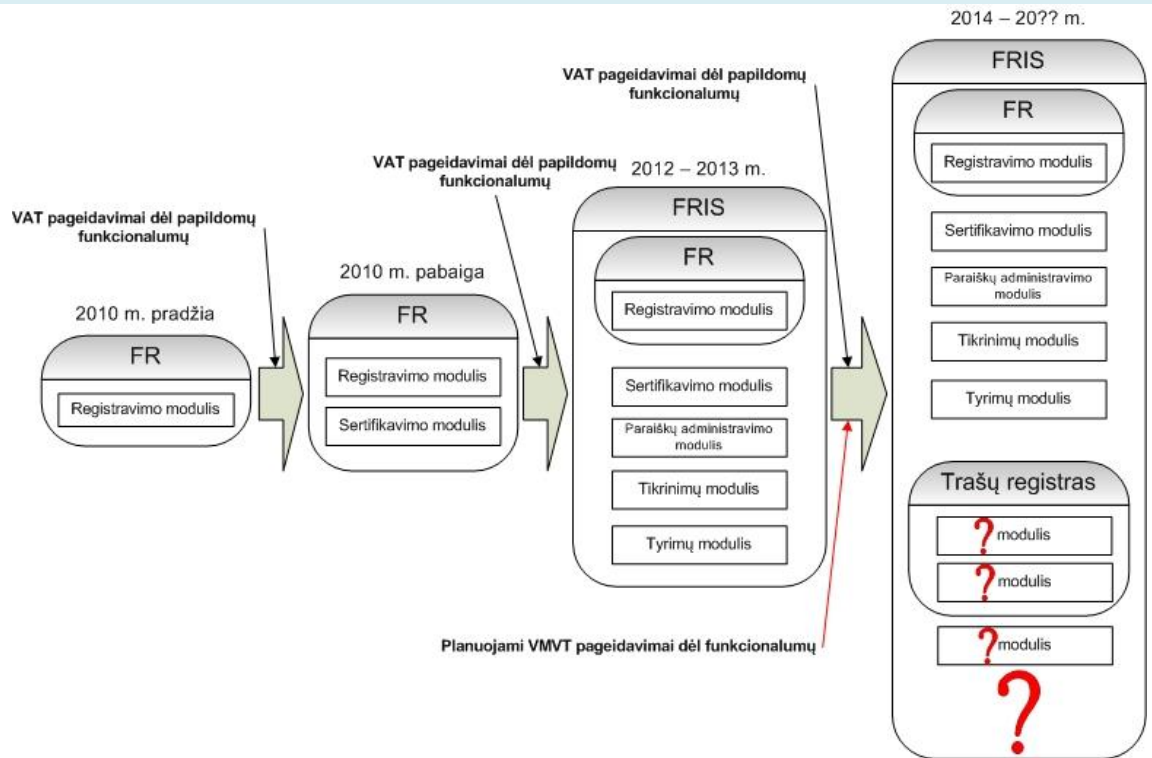
⁵³ Ten pat, 15 ir 23 p.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimas Nr. 180 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Kuriant Fitosanitarinį registrą ir sistemą be bendro sutarimo dėl jos projekto tikslo ir apimties (nuostatų ir specifikacijos), projektas tęsiamas 3 metus (kuriamas, tobulinamas, papildomas), nėra fiksuota projekto pabaiga ir laukiami rezultatai.

Įgyvendinus VAT užsakytas funkcijas, ministerija planuoja FRIS papildyti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (VMVT) tikslams vykdyti reikalingomis funkcijomis (žr. 3 pav.). VMVT reikalingų funkcijų sąrašas nesudarytas, jų įgyvendinimo planas neparengtas.

3 pav. FR ir FRIS projektų apimties kaita

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas⁵⁵ numato sistemos valdytojo atsakomybę rengti IS kūrimo eigos ataskaitas ir teikti jas institucijai, atsakingai už valstybės informacinių išteklių funkcinį suderinamumą, jų kūrimą, tvarkymą ir plėtrą (šiuo metu IVPK). Ministerija nepatvirtino FRIS nuostatų prieš kurdamą IS, todėl neįvertintas sistemos suderinamumas su kitais valstybės informaciniais ištekliais, o IVPK neturi jokių duomenų apie IS kūrimo eigą.

2.2. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos projekto rengimas ir valdymas

COBIT projektų valdymo procesas⁵⁶ nurodo, jog organizacijoje įdiegta programų ir projektų valdymo sistema visiems IT projektams valdyti turėtų užtikrinti tinkamą visų projektų prioritetų nustatymą ir koordinavimą. Siekiant užtikrinti projektų rizikos valdymą ir vertės kūrimą veiklai, sistema turi apimti bendrąjį planą, išteklių paskirstymą, laukiamų rezultatų apibrėžimą, naudotojų pritarimą, įgyvendinimo etapais metodą, kokybės užtikrinimą, formaliai patvirtintą testavimo planą ir testavimo ir įdiegtos sistemos analizę. Toks metodas sumažina nenumatytų

⁵⁵ Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas 2011-12-15, Nr. XI-1807 31 str. 3 d.

⁵⁶ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, PO10 procesas, 67 psl.

sąnaudų ir projektų nutraukimo riziką, gerina ryšius su veiklos atstovais ir galutiniais naudotojais ir jų įsitraukimą, užtikrina projekto rezultatų sukuriama vertę ir kokybę ir maksimaliai padidina jų indėlį į IT palaikomas investicijų programas.

Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodika nustato, kad projekto rengimo stadijoje turi būti sudarytas IS koncepcinis modelis, išanalizuoti IS realizavimo variantai ir pasirinktas vienas, ekonomiškai, techniškai ir socialiai pagrįstas, parengtos IS komponentų specifikacijos, parengtas ir kompiuterizuojamo objekto vadovybės patvirtintas IS projekto aprašas⁵⁷.

Nustatyta, kad ministerijoje neišanalizuoti šios IS realizavimo variantai, todėl neįsitikinta, kad FR ir FRIS kūrimui pasirinktas būdas yra tinkamiausias, o skirtos lėšos naudojamos efektyviai.

Ministerijos valdomų informacinių sistemų ir registrų kūrimas finansuojamas pagal kasmetines finansavimo sutartis, kuriose numatyta bendra suma ŽŪIKVC veiklos finansavimui, į kurią įeina ir naujų IS kūrimas, ir esamų palaikymas, neišskiriant, kiek kokios sistemai kurti ir/ar palaikyti skiriama lėšų. Neaišku, kaip nustatomas kasmetinis lėšų poreikis, reikalingas kurti ir palaikyti informacines sistemas. Dėl bendrų, visų registrų ir sistemų kūrimą ir palaikymą apimančių sutarčių tarp ministerijos ir centro, neįmanoma nustatyti FR ir FRIS kūrimo kainos ir kiek reikės lėšų projektui užbaigti. Nei ministerija, nei centras negalėjo pateikti duomenų, kiek lėšų skirta konkrečiai sistemai ar registrai sukurti ir tobulinti. Nesant duomenų apie šių išteklių kūrimo kainą, neįmanoma įsitikinti, ar FR ir FRIS kūrimui skirtos lėšos naudojamos efektyviai.

Ministerija neatliko FRIS projekto valdymo rizikų vertinimo, iš anksto nenumatytas augantis papildomų sistemos funkcijų poreikis, neapibrėžta projekto apimtis, nenumatyti jo valdymo metodikos nesilaikymo padariniai (IS kuriama neturint dalyvaujančių šalių sutartos ir patvirtintos IS specifikacijos) ir nebuvo imtasi priemonių šioms grėsmėms pašalinti arba poveikiui sumažinti.

Ministerija nefiksavo projekto etapų pabaigos ir vartotojų poreikių, todėl kūrimas gali tęstis neribotą laiką, projekto apimtis plėstis neribotai (žr. 3 pav.), o sukurtas produktas neatitikti visų užsakovo reikalavimų.

2.3. Fitosanitarinio registro informacinės sistemos konstravimas

COBIT taikomosios programinės įrangos įsigijimo ir palaikymo procesas⁵⁸ nurodo, jog taikomosios programos įsigijamos atsižvelgiant į veiklos poreikius. Įsigijimo procesas apima taikomųjų programų projektavimą, jų kontrolės priemonių ir saugos reikalavimų tinkamą naudojimą ir standartus atitinkantį kūrimą ir konfigūravimą. Tai įstaigoms leidžia tinkamai panaudoti automatizuotas taikomąsias programas veiklos operacijoms atlikti.

Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodika⁵⁹ nustato, kad konstravimo stadijoje turi būti suprojektuoti ir sukurti reikalingi IS komponentai, jie apjungti į visumą ir įsitikinti, kad sukonstruota IS tenkina IS specifikacijoje ir parengtame IS projekte suformuluotus reikalavimus.⁶⁰

Konstruojant FRIS susijusios šalys bendradarbiauja, nuolat vyksta ŽŪIKVC ir VAT darbiniai susitikimai, kuriuose vis dar derinamos ir specifikuojamos FRIS funkcijos. Reikalavimus (technines užduotis)

⁵⁷ Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodika, 24.2–24.5 ir 29 p.

⁵⁸ COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius, AI2 procesas, 77 psl.

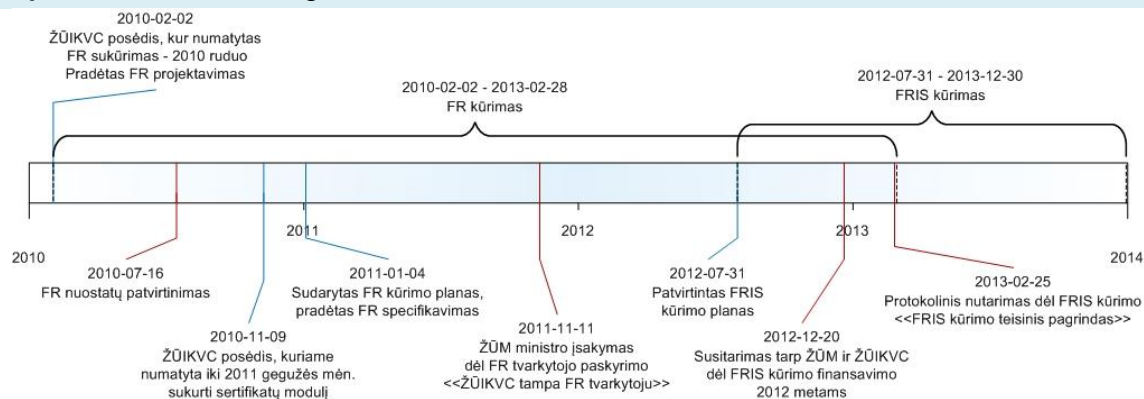
⁵⁹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymas, Nr. T-131 dėl Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo.

⁶⁰ Ten pat, 30, 30.1–30.3 p.

kuriamai FRIS, kaip ir rekomenduoja geroji praktika, formuoja veiklos atstovė – Valstybinė augalininkystės tarnyba. 2013 m. lapkričio 5 d. duomenimis buvo sukurti ir tobulinami 2 moduliai (sertifikavimo ir registravimo), o kiti trys (paraiškų administravimo, tikrinimų ir tyrimų) kuriami.

Audito metu nustatyta, jog FR ir FRIS kūrimo eiga (žr. 4 pav.) neatitinka Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodikoje⁶¹ nustatyto nuoseklumo: sistemos inicijavimas, finansavimas ir specifikavimas buvo atliekami vėliau už registro ir sistemos modulių kūrimą, todėl projektas vykdomas be aiškiai apibrėžtų ir visų projekto kūrimo dalyvaujančių šalių patvirtintų reikalavimų.

4 pav. FR ir FRIS kūrimo eiga

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Kadangi FRIS nuostatai ir specifikacija rengiami pagal jau kuriamą sistemą, nėra galimybės užtikrinti, kad sukonstruota IS tenkins veiklos poreikius, o šios dokumentacijos rengimas tampa tik formalumu. Be šių su visomis suinteresuotomis šalimis suderintų ir patvirtintų dokumentų nėra galimybės laiku pasiekti projekto tikslų ir efektyviai panaudoti projektui skirtas lėšas.

Informacinių sistemų ir infrastruktūros audito departamento direktorius

Dainius Jakimavičius

Informacinių sistemų ir infrastruktūros audito departamento Informacinių sistemų audito skyriaus vyresnysis valstybinis auditorius

Kęstutis Kumetaitis

Valstybinio audito ataskaitos kopijos (po vieną egz.) pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui

Lietuvos Respublikos Seimo Informacinės visuomenės plėtros komitetui

VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrai

Auditas atliktas, vykdant 2013-04-02 pavedimą Nr. P-90-1-ID3151

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Kęstutis Kumetaitis (grupės vadovas)

Donatas Vitkus

⁶¹ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymas, Nr. T-131 dėl Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Žemės ūkio ministerijos
informacinių išteklių valdymas“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito objektas – Žemės ūkio ministerijos informaciniai ištekliai.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija.

Audito tikslas – įvertinti Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių valdymą.

Vertinimo kriterijai: Žemės ūkio ministerijos informacinių išteklių valdymas įvertintas taikant Gebos brandos modelį (5 priedas). IS valdymo ir saugos užtikrinimo organizavimą vertinome naudodami IT valdymo metodiką COBIT⁶², kuri apibrėžia 34 procesus, kurie suskirstomi į 4 grupes. Atrinkus svarbiausius Žemės ūkio ministerijos veiklos procesus ir atlikus preliminarų rizikos vertinimą, detaliai bendrosios kontrolės vertinimui buvo pasirinkta 8 su jais susijusių COBIT apibrėžtų informacinių technologijų procesų, kuriuos analizavome detaliau. Tai Planavimo ir organizavimo grupės (PO) procesai (PO1, PO2), Įsigijimo ir įdiegimo grupės (AI) procesas AI6, Teikimo ir palaikymo grupės (DS) procesai (DS4, DS5 ir DS11) ir Stebėsenos ir vertinimo (ME) grupės procesai (ME1 ir ME4). IS kūrimo kontrolei buvo pasirinktas Fitosanitarinis registras ir Fitosanitarinio registro informacinė sistema atsižvelgus į šias nustatytas rizikas: patvirtintos FRIS projektinės dokumentacijos trūkumas, galimai per žema sistemos svarba (3 kategorijos vidaus administravimo sistema) ir sistemos kūrimo tikslingumo trūkumas. Kūrimo kontrolė buvo vertinama pagal šiuos COBIT procesus: PO10, AI1 ir AI2.

Audituojamas laikotarpis: nuo 2010 iki 2013 m.

Pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	Dokumentų analizė: Nagrinėjome Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ir Valstybinės augalininkystės tarnybos dokumentus, susijusius su informacinių išteklių kūrimu, priežiūra, valdymu ir finansavimu.	Nustatyti <ul style="list-style-type: none"> ▪ ministerijos IT valdymo struktūrą; ▪ ministerijos valdomus informacinius išteklius, jų techninę infrastruktūrą, kūrimo ir palaikymo privalumus ir problemas.
2.	Pokalbiai: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Su Žemės ūkio ministerijos Informacinių sistemų skyriaus ir Informacinių technologijų eksploatavimo poskyrio darbuotojais; ▪ Su Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo 	Nustatyti: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ministerijos informacinių išteklių valdymo struktūrą, privalumus ir problemas; ▪ ministerijos valdomus informacinius

⁶² COBIT 4.1, 2011 m., Vilnius.

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
	centro vadovybe ir IT departamento darbuotojais; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Su Valstybinės augalininkystės tarnybos fitosanitarijos skyriaus darbuotojais. 	išteklius; <ul style="list-style-type: none"> ▪ informacinių išteklių kūrimo ir palaikymo problemas.
3.	Stebėseną: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centre stebėjime, kaip tvarkomos ir saugomos ministerijos valdomų informacinių išteklių tarnybinės stotys.	Nustatyti ministerijos valdomus informacinius išteklius aptarnaujančios techninės kompiuterinės įrangos priežiūros atitiktį LR teisės aktų numatytiems reikalavimams.

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Eil. Nr. ataskaitoje	Rekomendacija	Numatytos rekomendacijų įgyvendinimo priemonės	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)	
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai				
1.	Užtikrinti gerosios praktikos rekomenduojamų informacinių technologijų strategijos ir informacinių technologijų valdymo komitetų funkcijų efektyvų vykdymą, parenkant tinkamus struktūrinius sprendimus (1.1. išvada).	Žemės ūkio ministro įsakymas Dėl Žemės ūkio informacinių sistemų bei registrų valdymo komisijos sudarymo.	2014 m. sausio 31 d.	
2.	Sudaryti gerosios praktikos rekomenduojamą informacijos architektūros modelį, apimančią visas ministerijos valdomas sistemas, kuris palengvintų veiklos informacijos kūrimą, naudojimą ir dalijimąsi ja, išlaikant jos vientisumą (1.2. išvada).	Žemės ūkio informacinių sistemų architektūros modelis: integruoti VĮ ŽŪIKVC, NMA bei NŽT tvarkomų IS architektūros modeliai.	2014 m. gruodžio 31 d.	
3.	Nustatyti ir užtikrinti visus ministerijos valdomus informacinius išteklius apimančią periodišką atitikties teisės aktams vertinimą (1.3. išvada).	Ministerijos valdomų informacinių sistemų atitikties teisės aktams vertinimas bus įtrauktas į Vidaus audito departamento 2014 m. veiklos planą ir periodiškai atliekamas kas 2 metus.	2014 m. vasario 3 d.	
4.	Parengti ir patvirtinti kuriamų ir valdomų informacinių išteklių nuostatus ir specifikacijas (2.1. ir 4.1 išvados, 4 priedas).	1. Žemės ūkio informacinių sistemų bei registrų valdymo komisijos patvirtintas IS nuostatų bei specifikacijų parengimo planas. 2. Parengti ir patvirtinti valdomų žemės ūkio informacinių sistemų nuostatus ir specifikacijas.	2014 m. kovo 31 d. 2016 m. lapkričio 28 d.	
5.	Užtikrinti valdomų informacinių išteklių saugą:	5.1. Patvirtinti ministerijos valdomų informacinių išteklių saugos nuostatus ir kitus saugos politiką įgyvendinančius dokumentus (2.1. išvada, 4 priedas).	1. Žemės ūkio informacinių sistemų bei registrų valdymo komisijos patvirtintas IS nuostatų bei specifikacijų parengimo planas. 2. Parengti ir patvirtinti valdomų žemės ūkio informacinių sistemų saugos nuostatus, veiklos tęstinumo valdymo planus, naudotojų administravimo taisykles ir saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisykles.	2014 m. kovo 31 d. 2016 m. lapkričio 28 d.

Eil. Nr. ataskaitoje	Rekomendacija	Numatytos rekomendacijų įgyvendinimo priemonės	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)	
		5.2. Atnaujinti ministerijos vidaus administravimo informacinės sistemos apimantį veiklos tęstinumo planą, jį išbandyti ir surengti susijusių darbuotojų mokymus (2.1. ir 2.3. išvados).	Peržiūrėti ir atnaujinti ministerijos vidaus administravimo informacinės sistemos apimantį veiklos tęstinumo planą. Surengti susijusių darbuotojų mokymus Išbandyti planą imituojant ekstremalia situaciją.	2014 m. birželio 30 d. 2014 m. rugpjūčio 1 d. 2014 m. rugsėjo 1 d.
		5.3. Atlikti valdomų informacinių išteklių rizikos vertinimą, parengti ir patvirtinti informacinių išteklių rizikos mažinimo (valdymo) priemonių planą (2.2. išvada).	Atlikti valdomų informacinių išteklių rizikos vertinimą, parengti ir patvirtinti rizikų mažinimo priemonių planą.	2014 m. birželio 30 d.
		5.4. Pranešti Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai apie ministerijos valdomuose informaciniuose ištekliuose automatinio būdu tvarkomus asmens duomenis, kad būtų atnaujinta Asmens duomenų valdytojų registre esanti informacija (2.1. ir 3. išvados).	Atnaujinta Asmens duomenų valdytojų registre esanti informacija apie asmens duomenis, tvarkomus Žemės ūkio informacinėse sistemose.	2014 m. kovo 31 d.
		5.5. Aprašyti avarinių pokyčių procesą, suklasifikuoti visus pokyčius ir nustatyti jų prioritetus (2.4. išvada).	Peržiūrėti pokyčių diegimo procedūrą, atnaujinti, patvirtinti ir įdiegti.	2014 m. gruodžio 31 d.
Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centrai				
6.	Parengti ir patvirtinti informacinių išteklių kūrimo ir palaikymo kainos nustatymo metodiką (1.4. ir 4.3. išvados).	Žemės ūkio ministro įsakymas dėl nematerialaus turto (informacinių sistemų ir registrų) savikainos nustatymo metodikos patvirtinimo.	Įgyvendinta 2013 m. gruodžio 19 d. žemės ūkio ministro įsakymas Nr. 3D-866 „Dėl nematerialaus turto (informacinių sistemų ir registrų) savikainos nustatymo metodikos patvirtinimo“.	
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytu laiku: Žemės ūkio ministerijos Vidaus audito departamento Vidaus veiklos audito skyriaus vedėja Aldona Benetienė tel. 2391 128				

Neatitiktis privalomiems vykdyti teisės aktų reikalavimams

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, 2011-12-15 Nr. XI-1807.		
1.	<p><u>19 straipsnis, 3 dalis:</u> Vadovaujantis registro nuostatais, parengiamas registro techninis aprašymas (specifikacija). Registro techninis aprašymas (specifikacija) ir kiti projektiniai dokumentai rengiami, derinami ir tvirtinami Vyriausybės nustatyta tvarka ir institucijos, atsakingos už valstybės informacinių išteklių funkcinių suderinamumą, jų kūrimą, tvarkymą ir plėtrą, patvirtinta metodika.</p> <p><u>4 dalis:</u> Registras kuriamas vadovaujantis registro techniniu aprašymu (specifikacija), kitais projektiniais ir saugos dokumentais.</p>	Du Žemės ūkio ministerijos valdomi registrai kuriami nepatvirtinus specifikacijų: Fitosanitarinis ir Žemėtvarkos planavimo dokumentų rengėjų, matininkų ir geodezininkų žinybinis registrai
2.	<p><u>19 straipsnis, 6 dalis:</u> Registro valdytojas rengia valstybės registro kūrimo eigos ataskaitas ir teikia jas institucijai, atsakingai už valstybės informacinių išteklių funkcinių suderinamumą, jų kūrimą, tvarkymą ir plėtrą.</p>	Ministerija neteikia ataskaitų IVPK apie valdomų registrų kūrimą.
3.	<p><u>30 straipsnis, 2 dalis:</u> Steigdamą valstybės informacinę sistemą, institucija rengia valstybės informacinės sistemos nuostatų ir valstybės informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų projektus. Valstybės informacinės sistemos nuostatų projektas rengiamas, derinamas ir tvirtinamas Vyriausybės nustatyta tvarka. Valstybės informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų projektas rengiamas, derinamas ir tvirtinamas Vyriausybės nustatyta tvarka.</p>	Ministerijos 16 informacinių sistemų neturi parengtų, suderintų ir patvirtintų nuostatų, o 22 informacinės sistemos – duomenų saugos nuostatų (detales žr. 4 priedą).
4.	<p><u>30 straipsnis, 4 dalis:</u> Valstybės informacinė sistema laikoma įsteigta nuo valstybės informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo.</p>	Ministerijos 16 informacinių sistemų neįsteigtos (žr. 4 priedą).
5.	<p><u>31 straipsnis, 1 dalis:</u> Valstybės informacinė sistema pradedama kurti patvirtinus valstybės informacinės sistemos nuostatus.</p>	Ministerijos 13 informacinių sistemų kuriamos be patvirtintų nuostatų (žr. 4 priedą).
6.	<p><u>31 straipsnis, 2 dalis:</u> Valstybės informacinė sistema kuriama pagal valstybės informacinės sistemos techniniame aprašyme (specifikacijoje) nurodytą kūrimo būdą.</p>	Ministerijos 21 valdoma informacinė sistema kuriama be patvirtintų specifikacijų (žr. 4 priedą).
7.	<p><u>31 straipsnis, 3 dalis:</u> Valstybės informacinės sistemos valdytojas rengia valstybės informacinės sistemos, kuria planuojama apdoroti visai valstybei svarbi arba kelioms institucijoms svarbi institucijos valdoma informacija, kūrimo eigos ataskaitas ir teikia jas institucijai, atsakingai už valstybės informacinių išteklių funkcinių suderinamumą, jų kūrimą, tvarkymą ir plėtrą.</p>	Ministerija neteikia ataskaitų IVPK apie valdomų informacinių sistemų kūrimą.

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimu Nr. 952 patvirtinti Bendrieji elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemos reikalavimai (neteko galios 2013-08-08), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-07-24 nutarimu Nr. 716 patvirtintas naujas Bendrųjų elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašas.		
1.	<p><u>6 punktas.</u> Informacinės sistemos valdytojas privalo turėti pagal Vidaus reikalų ministerijos tvirtinamas Saugos dokumentų turinio gaires parengtus, su Vidaus reikalų ministerija suderintus ir patvirtintus šiuos saugos dokumentus:</p> <p>6.1. Nuostatus;</p> <p>6.2. Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisykles;</p> <p>6.3. Informacinės sistemos veiklos tęstinumo valdymo planą;</p> <p>6.4. Informacinės sistemos naudotojų administravimo taisykles.</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 7 punktas.</i></p>	<p>Žemės ūkio ministerija neturėjo valdomų ir naudojamų:</p> <p>19 informacinių sistemų ir 5 registru patvirtintų ir suderintų su suinteresuotomis institucijomis veiklos tęstinumo valdymo planų, Naudotojų administravimo taisyklių, Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklių;</p> <p>15 informacinių sistemų ir 1 registro patvirtintų ir suderintų su suinteresuotomis institucijomis duomenų saugos nuostatų.</p> <p>(žr. 4 priedą).</p>
2.	<p><u>18 punktas.</u> Saugos įgaliotinis periodiškai inicijuoja informacinės sistemos naudotojų mokymą informacijos saugos klausimais, įvairiais būdais informuoja juos apie informacijos saugos problematiką (priminimai elektroniniu paštu, teminių seminarų rengimas, atmintinės priimtiems naujiems darbuotojams ir panašiai).</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 26 punktas.</i></p>	<p>Audituojamu laikotarpiu ministerijoje nebuvo organizuojami mokymai saugos klausimais.</p>
3.	<p><u>21 punktas.</u> Atlikdami informacinės sistemos funkcijų pakeitimus, administratoriai turi laikytis informacinės sistemos valdytojo nustatytos informacinės sistemos pokyčių valdymo tvarkos.</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 28 punktas.</i></p>	<p>Ministerijoje nėra patvirtintos pokyčių valdymo tvarkos.</p>
4.	<p><u>30 punktas.</u> Saugos įgaliotinis, atsižvelgdamas į Vidaus reikalų ministerijos išleistą metodinę priemonę „Rizikos analizės vadovas“, Lietuvos ir tarptautinius „Informacijos technologija. Saugumo technika“ grupės standartus, kasmet organizuoja visų informacinių sistemų rizikos įvertinimą. Prireikus saugos įgaliotinis gali organizuoti neeilinį informacinių sistemų rizikos įvertinimą. Informacinės sistemos valdytojo ar tvarkytojo, jeigu jis paskyrė saugos įgaliotinį rašytiniu pavedimu informacinių sistemų rizikos įvertinimą gali atlikti pats saugos įgaliotinis.</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 35 punktas.</i></p>	<p>Rizikos vertinimas buvo organizuojamas ne kasmet. Rizikos vertinimas atliktas 2006, 2008 ir 2013 m.</p>
5.	<p><u>33 punktas.</u> Informacinės sistemos valdytojas užtikrina efektyvų ir spartų informacinės sistemos funkcijų pokyčių (toliau vadinama – pokyčiai) valdymo planavimą, apimantį pokyčių identifikavimą, suskirstymą į kategorijas, veiks vertinimą ir</p>	<p>Ministerija nėra patvirtinusi pokyčių valdymo tvarkos, tvarkomos IS funkcijų pokyčių neplanavo, jų neidentifikavo, neskirstė į kategorijas, neatliko įtakos vertinimo ir prioritetų nustatymo.</p>

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
	<p>pokyčių prioritetų nustatymo procesus. Su tuo susijusios nuostatos numatomos informacinės sistemos valdytojo tvirtinamoje Informacinės sistemos pokyčių valdymo tvarkoje arba Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklėse.</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 39 punktas</i></p>	
6.	<p><u>34 punktas.</u> Asmuo, inicijuojantis pokytį, be informacinės sistemos valdytojo vadovo rašytinio leidimo negali pokyčio pats įgyvendinti.</p> <p><i>Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 716, 40 punktas.</i></p>	<p>Ministerijoje vykdyti pokyčiai neturėjo rašytinių leidimų įgyvendinti.</p>
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (aktuali redakcija, galiojanti nuo 2011-09-01).		
1.	<p><u>30 straipsnis, 1 dalis.</u> Duomenų valdytojas ir duomenų tvarkytojas privalo įgyvendinti tinkamas organizacines ir technines priemones, skirtas apsaugoti asmens duomenims nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo. Minėtos priemonės turi užtikrinti tokį saugumo lygį, kuris atitiktų saugotinių asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką, ir turi būti išdėstytos rašytinės formos dokumente (duomenų valdytojo patvirtintose asmens duomenų tvarkymo taisyklėse, duomenų valdytojo ir duomenų tvarkytojo sudarytoje sutartyje ir pan.).</p>	<p>Ministerija neturi rašytinės formos dokumento, kuriame būtų išdėstytos organizacinės ir techninės asmens duomenų saugos priemonės ir jų tvarkymo keliami rizika.</p>
2.	<p><u>31 straipsnis.</u> Asmens duomenys gali būti tvarkomi automatiniais būdais tik tuo atveju, kai duomenų valdytojas arba jo atstovas (pagal šio įstatymo 1 straipsnio 3 dalies 3 punktą) Vyriausybės nustatyta tvarka praneša Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, išskyrus atvejus, kai asmens duomenys tvarkomi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vidaus administravimo tikslais; 2) politiniais, filosofiniais, religiniais ar su profesinėmis sąjungomis susijusiais tikslais, jeigu asmens duomenis tvarko savo veikloje fondas, asociacija ar kita ne pelno organizacija, kai tvarkomi asmens duomenys yra susiję tik su šios organizacijos nariais arba su asmenimis, kurie nuolat kitaip dalyvauja jos veikloje dėl šios organizacijos siekiamų tikslų; 3) šio įstatymo 8 straipsnyje nustatytais atvejais; 4) Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka. 	<p>Ministerija nuo 2004-05-05 nepranešė Valstybinei asmens duomenų apsaugos inspekcijai apie toliau nurodytų išteklių naujus asmens duomenų tvarkymo tikslus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registras 2. Ūkininkų ūkių registras 3. Paraiškų priėmimo informacinė sistema 4. Genetinio vertinimo ir analizės informacinė sistema 5. Galvijų veislininkystės informacinė sistema 6. Arklių veislininkystės IS 7. Tiesioginių išmokų už pieną informacinė sistema 8. Kvotų prekybos IS 9. Supirkėjų duomenų apdorojimo IS 10. Fitosanitarinis registras 11. Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais) informacinė sistema 12. Mėsinių galvijų asociacijos duomenų bazė 13. Pašarų ūkio subjektų registras 14. Žemdirbių mokymų ir konsultacijų informacinė sistema 15. Ekologinio ir išskirtinės kokybės sektoriaus duomenų administravimo informacinė sistema

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
		16. Tautinio paveldo produktų ir tradicinių amatininkų informacinė sistema
Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008-11-12 įsakymu Nr. 1T-71(1.12) patvirtinti Bendrieji reikalavimai organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms.		
1.	<p><u>9 punktas.</u> Siekiant užtikrinti pirmąjį saugumo lygį, turi būti įgyvendintos šios organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės:</p> <p>9.1. patvirtintas (-i) rašytinės formos dokumentas (-ai) (duomenų valdytojo patvirtintos asmens duomenų tvarkymo taisyklės, duomenų valdytojo ir duomenų tvarkytojo sudaryta sutartis ir pan.), kuriame (-iuose) turi būti nurodyta:</p> <p>9.1.1. duomenų valdytojas;</p> <p>9.1.2. duomenų tvarkytojai (jei tokie yra) ir jų atliekamos funkcijos;</p> <p>9.1.3. teisės aktai ir standartai, kuriais vadovaujama tvarkant asmens duomenis;</p> <p>9.1.4. apibrėžtas (-i) ir teisėtas (-i) asmens duomenų tvarkymo tikslas (-ai);</p> <p>9.1.5. baigtinis tvarkomų asmens duomenų sąrašas kiekvienu asmens duomenų tvarkymo tikslu;</p> <p>9.1.6. konkretūs veiksmai ir (ar) procedūros, kurie leis įgyvendinti kitus asmens duomenų tvarkymo reikalavimus (nurodyta, kaip, kokiais atvejais atliekamas asmens duomenų tikslinimas, taisymas, kada jie yra atnaujinami, kaip tvarkomi pasikeitę asmens duomenys ir pan.);</p> <p>9.1.7. asmens duomenų saugojimo aktyviojoje ir (ar) pasyviojoje duomenų bazėje (-se) terminas (-ai) ir veiksmai, kurie atliekami pasibaigus šiam terminui;</p> <p>9.1.8. duomenų subjekto teisių įgyvendinimo tvarka;</p> <p>9.1.9. asmens duomenų gavėjai ir asmens duomenų teikimo tvarka;</p> <p>9.1.10. asmenų, kuriems suteikta teisė tvarkyti asmens duomenis, funkcijų paskirstymas;</p> <p>9.1.11. prieigos teisių ir įgaliojimų tvarkyti asmens duomenis suteikimo, naikinimo ir keitimo tvarka;</p> <p>9.1.12. asmenų, kuriems suteikta teisė tvarkyti asmens duomenis, informavimas ir apmokymų organizavimo tvarka;</p> <p>9.1.13. asmens duomenų tvarkymo keliamos rizikos vertinimo atlikimo tvarka;</p> <p>9.1.14. saugumo pažeidimų valdymas ir reagavimo į šiuos pažeidimus veiksmai;</p> <p>9.1.15. duomenų atkūrimo jų avarinio praradimo atvejais tvarka;</p> <p>9.1.16. periodiškai Bendrųjų reikalavimų 9.1 punkte nurodyto (-ų) dokumento (-ų) peržiūrėjimas (esant reikalui atnaujinimas) ir juose reglamentuotų nuostatų vykdymo</p>	Ministerija neturi patvirtinto rašytinės formos dokumento, kuris atitiktų šio punkto reikalavimus.

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
	kontrolė; 9.1.17. numatyta duomenų atsarginių kopijų darymo ir saugojimo tvarka; 9.1.18. reglamentuotos kitos užtikrinamos organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės;	
2.	<u>10 punktas.</u> Siekiant užtikrinti antrąjį saugumo lygį, turi būti įgyvendintos Bendrųjų reikalavimų 9 punkte numatytos organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės bei šios organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės:[...] 10.6. teikiamų asmens duomenų paieškos užklausoje turi būti suformuluotas duomenų paieškos tikslas (-ai);[...] 10.9. registruojami avarinio asmens duomenų atkūrimo veiksmai (kada ir kas vykdė asmens duomenų atkūrimo veiksmus tiek automatiškai, tiek neautomatiškai būdu);	ŽŪIKVC teikiamų asmens duomenų paieškos užklausoje, kuri naudojama visoms IS, nėra formuluojamas duomenų paieškos tikslas. ŽŪIKVC neregistruoja avarinio asmens duomenų atkūrimo veiksmų (audituojamu laikotarpiu nustatytas vienas atkūrimo atvejis).
Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės (neteko galios 2013-02-27 nutarimu Nr. 180), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimu Nr. 180 patvirtintas naujas Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašas.		
1.	<u>14 punktas.</u> Informacinė sistema kuriama ir diegiama pagal patvirtintą informacinės sistemos specifikaciją. Kūrimą ir diegimą atlieka informacinės sistemos valdytojas, informacinės sistemos tvarkytojas arba teisės aktų nustatyta tvarka išrinktas kitas asmuo. Jeigu informacinę sistemą kuria kitas juridinis asmuo, jam informacinės sistemos valdytojas gali suteikti teisę tvarkyti informacinės sistemos duomenis sistemos kūrimo ir diegimo laikotarpiu. Tokiu atveju informacinės sistemos kūrėjas privalo užtikrinti tvarkomų duomenų apsaugą Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 180, 29 punktas.	Ministerija 17 sistemų kūrė nepatvirtinusi IS specifikacijų (žr. 4 priedą).
2.	<u>9 punktas. Informacinė sistema laikoma įsteigta nuo informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo.</u> Analogiškas reikalavimas: Vyriausybės nutarimas Nr. 180, 23 ir 29 punktai.	Ministerija neturėjo valdomų ir naudojamų 13 informacinių sistemų nuostatų.
3.	<u>17 punktas.</u> Informacinė sistema laikoma įteisinta nuo jos priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti akto patvirtinimo. Alternatyvus reikalavimas: LRV nutarimo Nr. 180 30 punktas.	Naudojama 19 neįteisintų informacinių išteklių (žr. 4 priedą).
Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymas Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.		
1.	<u>8 punktas.</u> IS gyvavimo ciklas susideda iš nuoseklių stadijų, kurios gali iš dalies persidengti. <u>11 punktas.</u> IS gyvavimo ciklas skirstomas į šias stadijas:	Kuriant FRIS nesilaikoma nuoseklumo, kuris numatytas metodikoje. Sertifikavimo ir registravimo moduliai testuojami (IS diegimo stadija), bet IS nuostatai neparengti (baigta IS inicijavimo stadija).

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai	Auditorių pastebėjimai
	11.1. IS inicijavimas; 11.2. IS specifikavimas; 11.3. IS projekto rengimas; 11.4. IS konstravimas; 11.5. IS diegimas; 11.6. IS naudojimas, administravimas, priežiūra ir modernizavimas; 11.7. IS likvidavimas.	
2.	13. <i>punktas</i> . IS inicijavimo stadiją rekomenduojama skaidyti į šiuos etapus: ... 13.3. IS nuostatų patvirtinimas.	FRIS nuostatai nepatvirtinti.
3.	17. <i>punktas</i> . IS specifikavimo stadijos metu siekiama: 17.1. nustatyti tikslus, kurių siekiama kuriant IS; 17.2. pasiūlyti IS koncepciją (sampratą apie IS); 17.3. suformuluoti reikalavimus būsimai IS; 17.4. nustatyti IS kūrimo ribojimus (finansinius, techninius ir kt.); 17.5. parengti IS specifikaciją, aprašančią IS kūrimo tikslus, jai keliamus reikalavimus, finansinius ir kitokius ribojimus.	Nėra iki aiškiai apibrėžtų ir patvirtintų FRIS tikslų; suformuluotų ir patvirtintų būsimos IS reikalavimų; FRIS kūrimo finansinių apribojimų; neparengta ir nepatvirtinta IS specifikacija.
4.	24. <i>punktas</i> . IS projekto rengimo stadijos pagrindiniai tikslai: 24.1. detalizuoti ir patikslinti IS specifikaciją; 24.2. konkretizuoti IS specifikacijoje pateiktą IS sampratą ir sudaryti IS koncepcinį modelį; 24.3. išanalizuoti IS realizavimo variantus, pasirinkti vieną iš jų ir ekonomiškai, techniškai ir socialiai pagrįsti;	Nėra konkretizuota FRIS samprata ir sudarytas IS projektinis modelis; neatlikta IS įgyvendinimo alternatyvų analizė, o sprendimas nėra ekonomiškai pagrįstas.
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008-10-27 įsakymu Nr. 1V-384 patvirtinti Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos techniniai saugos reikalavimai (neteko galios 2013-10-04), Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013-10-04 įsakymu Nr. 1V-832 patvirtinti nauji Techniniai valstybės registru (kadastrų), žinybinių registru, valstybės informacinių sistemų ir kitų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimai.		
1.	3 <i>punktas</i> . Bendrieji informacinių sistemų elektroninės informacijos techniniai saugos reikalavimai: 3.1. <i>punktas</i> turi būti periodiškai atliekamas informacinės sistemos informacinių technologijų saugos atitikties vertinimas. 4 <i>punktas</i> . Trečiosios kategorijos informacinių sistemų elektroninės informacijos papildomi techniniai saugos reikalavimai: 4.1. <i>punktas</i> . atitikties vertinimas turi būti atliekamas ne rečiau kaip kartą per dvejus metus, jei teisės aktuose nenustatyta kitaip. 5 <i>punktas</i> . Antrosios kategorijos informacinių sistemų elektroninės informacijos papildomi techniniai saugos reikalavimai: [...] 5.2. <i>punktas</i> . atitikties vertinimas turi būti atliekamas ne rečiau kaip kartą per metus, jei teisės aktuose nenustatyta kitaip. <i>Analogiški reikalavimai nustatyti ir Vidaus reikalų ministro įsakyme Nr. 1V-832 (punktų numeracija tokia pati)</i>	Ministerijos valdomų informacinių išteklių saugos atitikties vertinimai atlikti 2006, 2008 ir 2013 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
„Žemės ūkio ministerijos
informacinių išteklių valdymas“
4 priedas

ŽŪM informacinių sistemų ir registrų dokumentacija

Žemės ūkio ministerijos valdomi informaciniai ištekliai

Nr.	Pavadinimas	Nuostatai	Specifikacija	Duomenų saugos nuostatai	Veiklos tęstinumo valdymo planas, Naudotojų administravimo taisyklės ir Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklės	Priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktas	Ar tvarkomi asmens duomenys?
1.	ŽŪM IS ⁶³	yra	nėra	Yra	yra	NĖRA	ne
2.	Žemės ūkio ir kaimo verslo registras (Valdų registras)	yra	yra	yra	projektas	YRA	taip
3.	Ūkinių gyvūnų registras	yra	yra	projektas	projektas	YRA	taip
4.	Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registras	yra	yra	yra	projektas	YRA	taip
5.	Ūkininkų ūkių registras	yra	yra	yra	projektas	YRA	taip
6.	Paraiškų priėmimo informacinė sistema	yra	yra	PROJEKTAS	projektas	NĖRA	taip
7.	Genetinio vertinimo ir analizės informacinė sistema	projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	taip
8.	Galvijų veislininkystės informacinė sistema	projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	taip
9.	Arklių veislininkystės IS	projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	taip
10.	Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos IS	yra	nėra	nėra	projektas	NĖRA	ne
11.	Tiesioginių išmokų už pieną informacinė sistema	projektas	nėra	yra	projektas	NĖRA	taip
12.	Kvotų prekybos IS	projektas	nėra	yra	projektas	NĖRA	taip

⁶³ ŽŪM IS sudaro 6 vidaus administravimo informacinės sistemos.

Nr.	Pavadinimas	Nuostatai	Specifikacija	Duomenų saugos nuostatai	Veiklos tęstinumo valdymo planas, Naudotojų administravimo taisyklės ir Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklės	Priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktas	Ar tvarkomi asmens duomenys?
13.	Supirkėjų duomenų apdorojimo IS	projektas	nėra	yra	projektas	NĖRA	taip
14.	Fitosanitarinis registras	yra	yra	yra	projektas	YRA	taip
15.	Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais) informacinė sistema	nėra	nėra	nėra	projektas	NĖRA	Taip
16.	Mėšinių galvijų asociacijos duomenų bazė	projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	taip
17.	Užsienio prekybos ir rinkos apsaugos informacinė sistema	projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	ne
18.	Pašarų ūkio subjektų registras	yra	yra	projektas	projektas	YRA	Taip
19.	Žemės ūkio informacijos analitinė sistema	Nėra	Nėra	Nėra	projektas	NĖRA	Ne
20.	Žemdirbių mokymų ir konsultacijų informacinė sistema	yra	yra	yra	projektas	NĖRA	Taip
21.	Ekologinio ir išskirtinės kokybės sektoriaus duomenų administravimo informacinė sistema	Projektas	nėra	projektas	projektas	NĖRA	taip
22.	Augininkystės produktų kokybės tyrimų laboratorijos kompiuterizuota ėminių registravimo ir tyrimų rezultatų perdavimo sistema	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Ne
23.	Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo priemonių administravimo informacinės sistemos	yra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	ne
24.	Tautinio paveldo produktų ir tradicinių amatininkų informacinė sistema	yra	yra	Nėra	Nėra	Nėra	taip
25.	Žemės ūkio apskaitos tinklo informacinė sistema	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	ne
26.	Kiaulių veislininkystės informacinė sistema*	Projektas	Nėra	Projektas	Projektas	NĖRA*	Taip
27.	Fitosanitarinio registro informacinė sistema*	Projektas	Nėra	Projektas	Projektas	NĖRA*	Taip
28.	Avių veislininkystės informacinė sistema*	Yra	Nėra	Yra	PROJEKTAS	Nėra*	Taip
29.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos reguliavimo sričiai priskirtų institucijų ir įstaigų teikiamų paslaugų informacinė sistema*	Yra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra*	Taip

Nr.	Pavadinimas	Nuostatai	Specifikacija	Duomenų saugos nuostatai	Veiklos tęstinumo valdymo planas, Naudotojų administravimo taisyklės ir Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo taisyklės	Priėmimo ir tinkamumo eksploatuoti aktas	Ar tvarkomi asmens duomenys?
30.	Žemėtvarkos planavimo dokumentų rengėjų, matininkų ir geodezininkų žinybinis registras*	Yra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra*	Taip
31.	Žemėtvarkos planavimo dokumentų rengimo informacinė sistema*	Yra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra*	Taip
32.	Ožkų veislininkystės informacinė sistema*	Projektas	Nėra	Projektas	PROJEKTAS	Nėra*	Taip

* - informacinės sistemos / registrai šiuo metu yra kuriami

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ŽŪM pateiktus duomenis

Gebos brandos modelis

Šiame priede apibūdinamas gebos brandos modelis, taikomas vertinant IS kontrolės tikslų brandos lygį. IS valdymo brandos vertinimo kriterijai pateikiami lentelėje. Kiekvieno tikslo įvertinimas yra žemiausias atitinkamo tikslo įvertinimas pagal bet kurį iš toliau išvardytų keturių punktų (a–d). Vertinimo vidurkis neišvedamas, nes sudėtinių vertinimų vidurkiai neatspindi realios situacijos.

Kiekvienoje kategorijoje analizuojami šie aspektai:			
(a) Problemos pripažinimas ir informavimas apie ją	(b) Politika	(c) Susiję procesai ir mokymas, skirti politikai įgyvendinti	(d) Politikos efektyvumo ir susijusių procesų vertinimas ir tobulinimas, remiantis šiuo pagrindu
0. Neegzistuojantis procesas			
Organizacija nepripažįsta spęstinios problemos egzistavimo ir dėl to apie tai nepateikia jokios informacijos.	Šiuo klausimu nėra jokios politikos.	Nėra jokio atpažįstamo proceso, susijusio su šia problema.	Neatliekamas joks vertinimas, susijęs su šia problema.
1. Pirminis (Ad Hoc) procesas			
Yra faktų, patvirtinančių, kad organizacija pripažįsta problemos egzistavimą ir būtinumą ją spręsti, tačiau apie tai per mažai informuojama.	Egzistuoja neišsami politika. Ji netinkamai dokumentuojama, skelbiama arba įgyvendinama.	Individualiu arba kiekvienu konkrečiu atveju taikomi <i>Ad Hoc</i> metodai. Problema nenagrinėjama valdybos lygiu.	Stebėseną vykdoma reaguojant į incidentą, dėl kurio organizacija patiria tam tikrą nuostolį.
2. Pasikartojantis, bet intuityvus procesas			
Apie problemą (prireikus) atitinkamai informuojama visa organizacija.	Egzistuoja aiški politika.	Su problema susiję procesai formaliai yra nustatyti, aktyviai dalyvaujant ir prižiūrint vadovybei, tačiau taikomi ne visoje organizacijoje. Mokymas neorganizuojamas, o informavimas apie standartus ir pareigas paliktas individualių darbuotojų nuožiūrai.	Vadovybė yra nustačiusi pagrindinius vertinimus ir vertinimo metodus ir būdus, tačiau pastarieji parengti nepakankamai.
3. Apibrėžtas procesas			
Visa organizacija supranta, kad reikia reaguoti į problemą, ir tam pritaria.	Organizacijoje vykdoma tvirta ir aiški politika, suderinta su kai kuriomis kitomis susijusiomis politikos kryptimis. Iš dalies	Procedūros standartizuotos, dokumentuotos ir dauguma jų įgyvendinamos visoje organizacijoje. Vadovybė yra informavusi apie standartizuotas procedūras ir vykdo neformalų mokymą. Nors procedūras galima įvertinti, tačiau jos nėra	Susijusių veiklos sričių rodiklių registravimas ir stebėseną padeda tobulinti veiklą. Beveik visų susijusių procesų stebėseną vykdoma pagal tam tikrus (pirminius) dokumentus, tačiau mažai tikėtina, kad vadovybė galėtų pastebėti bet kokią nukrypimą, kadangi tokios priemonės paprastai taikomos individualiai. Prižasčių analizė atliekama

	atsižvelgiama į rizikos valdymą.	sudėtingos ir formaliai atspindi esamą patirtį.	retai.
4. Lengvai valdomas ir vertinamas procesas			
Visais atitinkamais organizacijos lygiais problema suprantama tinkamai ir reikalaujama imtis priemonių.	Vykdoma tvirta ir aiški politika, integruota su kitomis susijusiomis politikos kryptimis. Atsižvelgiama į rizikos valdymą.	Organizacija gerai pažįsta savo klientą ir turi aiškiai apibrėžtas pareigas. Procesai yra aiškiai suformuluoti, integruoti ir taikomi visoje organizacijoje. Procesai yra gerai įsisavinami ir palaikomi organizuojant atitinkamą mokymą. Visi susijusių procesų dalyviai žino apie riziką ir galimybes.	Susijusių procesų tobulinimas visų pirma yra pagrįstas kiekybiniu supratimu, užtikrinant galimybę stebėti ir vertinti, kaip laikomasi procedūrų ir susijusių procesų dokumentų reikalavimų. Vadovybė yra nustatčiusi leistinus nukrypimus, į kuriuos būtina atsižvelgti, vykdant susijusius procesus. Paaikšėjus, kad procesai yra neveiksmingi arba neefektyvūs, dažniausiai, tačiau ne visada, imamasi priemonių. Kartais susiję procesai tobulinami, įgyvendinant geriausią vidaus praktiką. Vykdomas priešaščių analizės standartizavimas. Pradedamas nuolatinis veiklos gerinimo procesas.
5. Optimalus procesas			
Problemos ir jos sprendimo būdų vertinimas yra pažangus ir perspektyvus.	Organizacija vykdo tvirtą ir aiškią politiką, integruotą su visomis kitomis susijusiomis politikos kryptimis, visapusiškai atsižvelgiant į rizikos valdymą.	Susiję procesai atnaujinti, atsižvelgiant į geriausią išorinę praktiką ir nuolatinio veiklos tobulinimo ir brandos modeliavimo rezultatus kitose organizacijose. Susijusių procesų rizika ir rezultatai yra apibrėžti, suderinti, ir apie juos informuojama visa organizacija. Organizuojamas modernus mokymas ir informavimas. Įgyvendinama politika užtikrino organizacijos, darbuotojų ir procesų sugebėjimą greitai prisitaikyti ir visapusiškai palaikyti rizikos struktūros pokyčius.	Stebėseną, savęs vertinimą ir informavimą apie problemą (prireikus) vykdomi visos organizacijos lygiu, optimaliai išnaudojant procesus ir technologijas, naudojamus vertinimo, analizės, informavimo ir mokymo tikslais. Analizuojamos visų problemų ir nukrypimų priežastys, laiku numatant ir inicijuojant veiksmingas priemones. Naudojamasi nepriklausomų ekspertų konsultavimo paslaugomis ir lyginamąja analize.